

FOLKETINGSTIDENDE

FORHANDLINGERNE I FOLKETINGSÅRET 1983-84

(135. ÅRGANG)

(1. SAMLING)

II

Sp. 1377-2912

**J. H. SCHULTZ A/S
KØBENHAVN**

1984

[Riishøj]

heidregimet. Det kan ske inden for rammerne af FN og i nordisk sammenhæng. Men også selvstændige danske initiativer er nødvendige. Dette beslutningsforslag sigter mod at forstærke den danske indsats nationalt og internationalt. Forslagsstillerne håber derfor på folketingets velvillige behandling.

Formanden:

Inden vi går i gang med første sag på dagsordenen, kan jeg oplyse, at det er min agt at holde en frokostpause af 1½ times varighed så tæt på kl. 12, som det bliver praktisk muligt.

Den første sag på dagsordenen var:

1) *Forespørgsel nr. F 5:*

Forespørgsel til udenrigsministeren:

»Hvad er den danske regerings holdning til NATOs opstilling af 572 nye mellemstanceraketter i Europa?«

Af Steen Folke (VS) og Gert Petersen (SF).

(Forespørgslen anmeldt 9/11 83. Fremme af forespørgslen vedtaget 15/11 83).

Begrundelse

Steen Folke (VS):

Det er sidste udkald, hvis vi skal gøre et parlamentarisk forsøg på at forhindre et nyt vanvittigt skridt på atomoprustningens vej. De første krydsermissiler er ved at blive opstillet i England og på Sicilien, de første Pershing II-raketter er kommet til Vesttyskland, men vi bliver forsikret om, at de endnu ikke er operationsklare, ikke før ved årets udgang.

I Greenham Common i England fortsætter de demonstrerende kvinder med utrolig udholdenhed deres forsøg på at forhindre den endelige klargøring af atomraketterne under trusler om, at der vil blive skudt på dem, hvis det lykkes dem at trænge ind på basen. Ved Mutlangenbasen i Sydtysskland forsøger fredsaktivister dagligt at blokere for tilkørslen af udstyr til Pershing II-raketterne, som er ved at blive stillet op. Svaret er politivold – Ordnung muss sein!

Når magthaverne finder det fornødent at opstille nye masseudryddelsesvåben, skal repræsentanter for folkeflertallet ikke komme og lægge sig i vejen. Men der er naturligvis på god demokratisk vis sørget for en plads til alle i massegravene, hvis det skulle gå så galt.

Situationenovre østpå er beklageligvis ganske den samme.

Men nytter det da overhovedet noget at sige fra i det danske folketing? Ja, det gør. Det er nok kun sammenbidte optimister, som kan tro på, at en dansk undsigelse af raketopstillingen på NATO-ministerrådsmøderne om en uge kan hindre klargøringen af de allerede ankomne raketter, men forsøget skal gøres alligevel, både fordi intet skal lades uprøvet, og fordi det under alle omstændigheder er kolossalt vigtigt, at Danmark fralægger sig medansvaret og tager afstand fra raketopstillingen: et almindeligvis særdeles loyalt, for ikke at sige følgagtigt, NATO-land siger fra. Det er en vigtig opmuntring for fredsbevægelserne i alle de andre lande. I det norske storting manglede der kun 1 stemme i, at den norske konservative regering var blevet tvunget til at gøre noget lignende. I den vesttyske forbundsdag vendte lidt under halvdelen sig imod de nye atomraketter, og den hollandske centrum-højre-regering har netop meddelt, at den ikke på nuværende tidspunkt vil sige ja til de planlagte krydsermissiler.

Vi må også huske, at de krydser- og Pershing II-raketter, der allerede er ankommet, kun er en lille fortrop af de 572, som NATO planlægger at opstille. Vi skal forhindre, at der nogen sinde bliver opstillet flere, og vi skal sørge for, at de allerede opstillede bliver pillet ned igen. Det gør vi bedst ved at sige klart fra nu, og vi tilføjer, for at ingen skal misforstå os, at vi også vil have skrottet SS-20 raketterne og de franske og britiske atomvåben. Vi vil have en ægte nulløsning, et atomvåbenfrit Europa.

Forhandlingerne i Genève mellem USA og Sovjetunionen om mellemstanceraketter er brudt sammen, jeg havde nær sagt planmæssigt. Da Pershing II-raketterne ankom til Vesttyskland, udvandrede russerne fra forhandlingerne. Det var, hvad alle havde ventet. Det var, hvad høgene både i Washington og i Moskva hele tiden har satset på. De kan ikke få atomraketter nok. Sovjetunionen har

[Steen Folke]

allerede proklameret, at de nye amerikanske raketter vil blive besvaret med endnu flere SS-20re og atomraketter med kortere rækkevidde udstationeret i Tjcekoslovakiet og DDR. Det er vanvid, og dette vanvid må stoppes.

Vi har i det sidste års tid haft mange rakettebatter her i folketetinget, nogle vil sige rigeligt mange. Langt de fleste af disse debatter har SF og VS sammen taget initiativ til. Vi har hele tiden været konsekvente modstandere af de nye atomraketter, og vi mener ikke, der er noget galt ved, at folketetinget har brugt megen tid på dette det vigtigste af alle politiske spørgsmål. Men det har naturligvis også spillet en rolle, at det nødvendigvis har måttet tage nogen tid, når et stort og i denne sammenhæng afgørende parti som socialdemokratiet har skullet flytte sig 180° fra at være tilhænger af de 572 raketter til at blive modstander af dem.

I dag er det omsider for første gang muligt at få et flertal for en dagsorden, der tager afstand fra de nye atomraketter. Det er ikke mindst derfor, vi har taget initiativ til denne forespørgselsdebat.

Besvarelse

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg skal prøve at gøre besvarelsen af den stillede forespørgsel så kort og koncis som muligt, for regeringen har jo allerede for et par uger siden haft lejlighed til meget indgående at gøre rede for hele problemkredsen omkring INF-raketterne her i folketetinget. Men jeg vil gerne starte med at tage et generelt forhold op, inden jeg besvarer det konkrete spørgsmål, som jo drejer sig om regeringens holdning til NATOs opstilling af 572 nye mellemdistanceraketter i Europa. Det generelle forhold, jeg tænker på, er en meget væsentlig del af baggrunden for dobbeltbeslutningen og for den vestlige forsvarsalliances hele måde at definere sin egen målsætning på, og det er begrebet den sikkerhedspolitiske balance.

Hvad sådan en balance er helt præcist i en konkret situation, eller hvad den skal være, kan det være svært at definere, og der kan være meget stor uenighed herom. Hvordan balancen skal defineres, altså hvilke elementer der skal indgå i en sådan balance, er der imidlertid sjældent megen uenighed om, hel-

ler ikke om, at de må være såvel politiske som militære. De elementer, der indgår, når vi skal vurdere sikkerhedspolitisk balance, det er våbenkontrol, det er forsvar, det er afskrækkelse, og det er afspænding; og dobbeltbeslutningen i NATO fra 1979 afspejler netop alle disse fire elementer.

Se, NATO-landene traf nemlig i december 1979 ikke en beslutning om, at NATO under alle omstændigheder og snarest belejligt ville opstille en fuldstændig modvægt til den militære opbygning, som Sovjetunionen da allerede længe havde foretaget på sit eget område med SS-20 missilerne. Tværtimod. NATO-landene beluttede dengang, at de ønskede forhandlinger om mellemdistancemissilerne i Europa, at de i fravær af et tilfredsstillende resultat af disse forhandlinger ville opstille et antal missiler med et langt mindre antal sprænghoveder – nemlig 572 – end det antal, som Sovjetunionen ville råde over med sine SS-20 missiler, at de ville reducere antallet af ældre atomsprænghoveder med lige så mange sprænghoveder som antallet af nye missiler, og endelig, at de herudover ensidigt og uden forhåndsbetingelser ville trække 1.000 amerikanske sprænghoveder på taktiske atomvåben tilbage fra Europa. Og siden har NATOs forsvarsministre yderligere på deres nylige møde i Montebello i Canada besluttet endnu en ensidig vestlig reduktion på 1.400 sprænghoveder på taktiske atomvåben.

At elementerne våbenkontrol, forsvar, afskrækkelse og afspænding alle indgik i dobbeltbeslutningen, og at alle fire elementer i den sikkerhedspolitiske balance således var repræsenteret, tror jeg denne korte opremsning af de enkelte bestanddele af dobbeltbeslutningen klart demonstrerer. Det burde de også gøre, for NATO har jo som sikkerhedspolitisk alliance allerede for mange år siden, i den såkaldte Harmelrapport helt tilbage i 1967, formuleret sit formål som dels opretholdelse af den nødvendige militære sikkerhed, dels fremme af afspænding. Det er NATOs to formål, og det må jo også den tidligere, socialdemokratiske regering, som var med til at træffe dobbeltbeslutningen, have ment. Regeringen må forstå det sådan, at også den nuværende, socialdemokratiske opposition stadig har denne opfattelse, jfr. dens seneste bekræftelse af sin støtte til dobbeltbeslutningen, som vi fik under folketingets debat den

[Udenrigsministeren]

3. november, og regeringen deler denne opfattelse.

Så til det konkrete spørgsmål: hvad mener regeringen om opstillingen af de 572 nye mellemdistanceraketter i Europa? Ja, set i lyset af, hvad dobbeltbeslutningen rent faktisk indeholder, er det spørgsmål ikke vanskeligt at besvare. Svaret er, at regeringen ville opfatte det som yderst beklageligt, om en sådan opstilling skulle blive nødvendig, og regeringen vil i samarbejde med vore allierede i NATO gøre sit yderste for, at den heller ikke bliver nødvendig. Men der skal til en aftale, og forudsætningen for, at der kan blive en aftale, er nu engang, at Sovjetunionen viser sig villig til at erkende, at den sikkerhedspolitiske stabilitet i Europa ikke fremmes ved, at én part insisterer på en massiv og truende overlegenhed på dette område.

Det kan ikke siges for tit, at sikkerhedspolitisk stabilitet forudsætter gensidig tilbageholdenhed. Det, der for den ene part kan forekomme at være befæstelsen af en absolut sikkerhed gennem en overlegen militær magt, vil jo for alle dens naboer enten være eller blive ensbetydende med en tilsvarende stor usikkerhed – derfor kravet om gensidighed.

Når det er sagt, vil jeg gerne yderligere til besvarelse af spørgsmålet have lov til at gentage, hvad jeg sagde under debatten den 3. november, nemlig at der ikke er grund til at betragte hverken forberedelsen til opstillingen eller for den sags skyld selve den endelige opstilling af missilerne som en absolut dead-line i ordets absolutte forstand. Ganske som det besluttes at opstille disse våben, kan det besluttes at demontere og skrotte dem igen.

Jeg sagde også, at NATOs beslutning fra december 1979 ikke blot var en dobbeltbeslutning, men også vil blive ved med at være en dobbeltbeslutning. Forhandlingstilbuddet forsvinder jo ikke, selv om forhandlingerne ikke skulle føre til et resultat inden udgangen af 1983, og selv om opstillingen på vestlig side således skulle blive indledt.

Jeg vil i den forbindelse gerne understrege, at der i givet fald bliver tale om en meget begrænset opstilling på vestlig side ved årets udgang – meget begrænset. I alt vil der i givet fald blive opstillet 41 missiler, nemlig 16 krydsermissiler i henholdsvis Storbritannien

og Italien og 9 Pershingmissiler i Forbundsrepublikken.

Jeg vil også minde om, at selv om det skulle vise sig nødvendigt at opstille alle 572 vestlige mellemdistanceraketter, så vil dette strække sig over en periode på 5 år. Der er altså fortsat tid til at forhandle.

Det siger sig selv, at regeringen også fortsat vil efterleve statsministerens ord i åbningsredegørelsen den 4. oktober om, at regeringens grundlag i denne sag er Danmarks tilslutning til dobbeltbeslutningen og den dagsorden, der blev vedtaget i folketinget den 26. maj i år. Dette grundlag har regeringen loyalt levet op til indtil dato, og det vil regeringen også fortsat gøre. Regeringen vil derfor i overensstemmelse med folketingets seneste dagsorden af 3. november om dette spørgsmål aktivt arbejde for de selv samme synspunkter ved kommende forsvars- og udenrigsministermøder i NATO, som regeringen allerede har fremført under de tilsvarende ministermøder i juni i år og under mødet i den nukleare planlægningsgruppe i oktober.

Regeringen har i forlængelse af de betragtninger, som jeg her har fremført, derfor også svært ved at tro, at den sovjetiske afbrydelse af forhandlingerne i Genève kan være andet end midlertidig, og regeringen har endnu vanskeligere ved at tro, at Sovjetunionen – uanset generalsekretær Andropovs nylige udtalelse – virkelig skulle have til hensigt at accelerere våbenkapløbet også på andre områder. Ansvarlighed og gensidighed må fordrer, at forhandlingerne genoptages snarest muligt. Våbenkontrol er et alt for vigtigt spørgsmål til, at der burde være råd til at lade det hvile, og NATO-landene har da også for deres del for længst erklæret sig beredt til under alle omstændigheder at videreføre forhandlingerne.

Forhandling

Steen Folke (VS):

Uanset udenrigsministerens forsøg på at bortforklare og besmykke kendsgerningerne var NATOs såkaldte dobbeltbeslutning reelt en enkeltbeslutning om fornyet og forstærket atomoprustning i Europa. Der blev aldrig tale om seriøse forhandlinger i Genève. Intet tyder på, at USA under præsident Reagan nogen sinde har ønsket et resultat af for-

[Steen Folke]

handlingerne. Som det vesttyske socialdemokratis, SPDs, formand, Willy Brandt, har sagt det: USA er tilsyneladende mere interesseret i at få stillet et antal Pershing II-raketter op end i at få pillet et antal SS-20 raketter ned. Mod slutningen af forhandlingerne forelå der trods alt et sovjetisk udspil, som ville betyde en reduktion i antallet af SS-20 raketter til 140, svarende til niveauet i 1976, altså før hele den forcerede sovjetiske SS-20 oprustning startede.

Vi vil gerne have afskaffet alle SS-20 raketter og alle atomvåben i Øst og Vest, men en ensidig sovjetisk nedskæring til 1976-niveauet ville trods alt ikke være nogen dårlig start; i hvert fald burde USA med NATOs støtte have forhandlet videre på dette grundlag. Men præsident Reagan og statsministrene Thatcher og Kohl ville hellere have opstillet de nye krydser- og Pershing II-raketter, som betyder et nyt og kvalitativt uhyre farligt skridt på atomoprustningsvej.

Pershing II-raketten kan som bekendt nå Sovjetunionen på mindre end 10 minutter og ramme med en træfsikkerhed på ca. 30 m. Det betyder, at denne raket er velegnet til med et overraskelsesangreb at udslette kommandocentraler og raketsiloer. Jeg tror ikke engang, præsident Reagan koldt og kynisk planlægger en atomkrig, selv om hans udtalelser om en begrænset atomkrig i Europa unægtelig har fået det til at risle koldt ned ad ryggen på mange, men jeg er overbevist om, at han satser på en overlegenhed på det atomare område, som kan bruges til at afpresse Sovjetunionen politiske indrømmelser. Det er det, der er filosofien bag den såkaldte counterforce-strategi, som er den officielle amerikanske atomstrategi. Og den ultrakorte varselingstid for de nye Pershing II-raketter er med til dramatisk at forøge risikoen for en atomkrig udløst ved en fejltagelse.

Opstillingen af krydser- og Pershing II-raketter i England, Vesttyskland og Italien har øjeblikkelig fået Sovjetunionen til at varsle opstilling af endnu flere SS-20 raketter og atomraketter med kortere rækkevidde i DDR og Czechoslovakiet. Det var jo at forvente, men jeg vil alligevel gerne klart tage afstand fra disse planer som endnu et udtryk for den bevidstløse oprustnings logik. Det er glædeligt, at et østland som Rumænien har sagt klart fra over for de nye sovjetiske atomoprustningsplaner, der i parentes bemærket og-

så vil drage DDR og Czechoslovakiet endnu tættere ind i det sovjetiske favntag.

VS har hele tiden på linje med SF og de radikale været skarpe modstandere af NATOs dobbeltbeslutning. At de borgerlige partier har været lige så klare tilhængere, er der ikke noget mærkeligt i; de har altid stået for kæft, trit og retning, også i NATO, og de har støttet NATOs filosofi om, at nedrustning først kan komme på tale, når vi har rustet os til tænderne. Men det skal heller ikke glemmes, at socialdemokratiet i årevis har ført en bevidstløs NATO-politik, der kun i nuancer har adskilt sig fra de konservatives. Sådan er det ikke mere, og det er meget glædeligt, men sandheden er jo, at socialdemokratiet er hovedansvarligt for Danmarks tilslutning til dobbeltbeslutningen.

Den 3. november forklarede hr. Lasse Budtz – under vores sidste debat om denne sag – hvordan situationen i december 1979, da dobbeltbeslutningen blev taget, var en helt anden end nu. Nogle af argumenterne er rigtige nok, men hr. Lasse Budtz glemmer som regel at fortælle, at det ikke var i 1979, socialdemokratiet sadlede om, heller ikke i 1980 eller 1981. Endnu i sommeren 1982 administrerede og forsvarede den socialdemokratiske regering dobbeltbeslutningen og den planlagte raketopstilling med hud og hår. F. eks. spurgte jeg den 14. maj 1982 daværende udenrigsminister Kjeld Olesen, om regeringen ville arbejde for, at forberedelserne til opstilling af de 572 atomraketter blev stillet i bero, mens USA og Sovjetunionen forhandlede. Svaret var prisværdigt kort og klart – jeg citerer fra folketingets forhandlinger, sp. 7556: »nej, det vil regeringen ikke«. Men i september 1982 gik socialdemokratiet i opposition, og så fik piben heldigvis en anden lyd.

I dag er vi omsider nået dertil, hvor vi kan få socialdemokratiet med til at tage afstand fra opstillingen af de 572 atomraketter – det håber jeg da og regner med vil vise sig i dag – og det er fantastisk vigtigt, at dette dermed bliver Danmarks officielle standpunkt ved de kommende forsvarsminister- og udenrigsministtermøder i NATO.

Om vi også kan få socialdemokratiet med til at undsige dobbeltbeslutningen, er jeg mere usikker på. Regeringen har jo hidtil kunnet tage til indtægt, at socialdemokratiet fortsat stod bag dobbeltbeslutningen, og det har

[Steen Folke]

regeringen unægtelig forstået at bruge og misbruge til det yderste. For at sige det lige-ud mener jeg, regeringen spekulerer i, at socialdemokratiet og det radikale venstre meget nødt vil have et valg. Formelt siger regeringen, at den vil leve med og loyalt administrere de dagsordener, som disse to partier vedtager sammen med SF og VS, men reelt rører regeringen ikke en finger for at føre dagsordenerne ud i livet, og undertiden modarbejder den dem direkte.

Jeg vil godt understrege, at det ikke kun er udenrigsministerens udtalelser for nylig på en vis kro i Jylland og til et vist dagblad, jeg har i tankerne, dem vender vi jo tilbage til senere i dag, men jeg tænker på hele regeringens holdning og indsats. Jeg tænker også på statsministerens svar til mig, da jeg for en uge siden, den 23. november 1983, i spørgetiden spurgte, hvad regeringen har gjort og hvad regeringen ville gøre for aktivt at arbejde for dagsordenen af 26. maj 1983, sådan som det blev den pålagt ved vor seneste raketdebat den 3. november i år. Det reelle indhold i statsministerens svar var, at regeringen ikke havde gjort en disse og ikke kunne drømme om at røre en finger. Det var ikke lige præcis de ord, statsministeren anvendte, men det var som sagt det reelle indhold i svaret.

Jeg tænker også på et eksempel, som jeg før har fremdraget. Det stammer fra den 27. august i år, hvor udenrigsministeren i radioen gik direkte imod det centrale i 26. maj-dagsordenen 1983 ved om Genèveforhandlingerne at sige – jeg citerer: »Det er helt forkert at tale om forlængelse af forhandlingsfristen.«

Jeg vil godt endnu en gang – for jeg har ikke rigtig fået svar her i salen, de gange jeg har spurgt udenrigsministeren for – spørge udenrigsministeren: hvordan rimer den udtalelse med 26. maj-dagsordenens klare krav om en forlængelse af Genèveforhandlingerne?

Hvorom alting er, så vil vi hellere end gerne vælte den borgerlige regering, både for dens synder i almindelighed og for dens raketpolitik i særdeleshed. Vi mener ikke, regeringen skal blive ved med at kunne fremføre det standpunkt, at der fortsat er et flertal i det danske folketing, der støtter NATOs dobbeltbeslutning. Derfor vil jeg på SFs og VS' vegne fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget vender sig imod NATOs dobbeltbeslutning, som i praksis har ført til foretaget atomoprustning i Europa, og pålægger regeringen på de kommende minister-rådsmøder i NATO at tage skarpt afstand fra den igangværende og planlagte opstilling af Pershing II- og krydsermissiler samt at drage omsorg for, at dette utvetydigt kommer til at fremgå af de udsendte communicateer.

Folketinget går derefter over til næste sag på dagsordenen.«

I øvrigt vil jeg gerne tilføje, at når vi i dag når dertil, at et flertal i folketinget formentlig vedtager en dagsorden, der tager afstand fra opstillingen af de 572 nye atomraketter, så er det først og fremmest fredsbevægelsernes fortjeneste. Det er en helt utrolig aktivitet og fantasirigdom, der har præget de tusinder af aktioner, manifestationer og demonstrationer over hele landet i den seneste tid. Det er fantastisk vigtigt, at denne aktivitet og fantasifuldhed videreføres i 1984, selv om det ikke lykkes os at forhindre opstillingen af de første 41 af de 572 atomraketter. Slaget er ikke tabt. Hvis blot vi fortsætter og forstærker protesterne sammen med ligesindede i andre lande, skal det nok ende med at lykkes at tvinge en fastfrysning igennem og derefter få en reel nedrustningsproces i gang.

Til slut vil jeg komme med en lille hilsen fra en af de mange tusind ihærdige fredsaktivister. Han hedder Eigil Poulsen, og han fylder 80 år til foråret. Om et par dage skal han møde i Københavns byret, hvor han er tiltalt for at have malet slagord mod atomraketterne på byens mure. I går modtog jeg et brev fra Eigil med følgende lille digt:

»1983 blev uhyggens år,
lad os bekæmpe den med sammenhold.
1983 søgte magthaverne mere end nogen
sinde
at undertrykke os, slå os ned,
lad os sammen
forvandle angsten til handling.
1983 søgte de at isolere os,
tage ethvert håb fra os.
Lad os sammen gøre håbet til handling.«

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår i forhandlingen.

(Kort bemærkning).

Arentoft (FP):

Inden vi nu i denne syvende raketdebat inden for et år kommer for vidt med dagsordener, som formentlig vil give som resultat et lille bitte, spinkelt flertal til den ene eller til den anden side og være med til at skabe usikkerhed om Danmarks holdning til NATO og vores holdning i det hele taget over for omverdenen, hvor vi kommer til at stå i et ringere og ringere lys med disse ulidelige debatter og tåbelige dagsordener, vil jeg gerne på fremskridtspartiets vegne have lov til at fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketinget bekræfter Danmarks medlemskab af forsvarsalliancen NATO, går tinget over til næste sag på dagsordenen.«

Denne dagsorden skulle kunne vedtages af næsten % af folketinget, såfremt der overhovedet er mulighed for at stole på det store socialdemokrati.

Formanden:

Jeg skal meddele, at der – foranlediget af de tidligere indlæg, forstår jeg – er fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Også dette dagsordensforslag indgår nu i forhandlingen.

Lasse Budtz (S):

Denne debat finder sted på et tidspunkt, hvor ingen kan og heller ikke ret mange vil bestride, at afspændingen og nedrustningsbestræbelserne ligger i ruiner. Vesten har besluttet ikke at forlænge forhandlingerne om de europæiske mellemdistanceraketter, men derimod begynde opstillingen, til trods for at der inden forhandlingernes afslutning forelå konstruktive forslag fra begge sider, der fortjente tid til bearbejdning og forhandling.

Og hvad er så resultatet? Man har ikke løst noget militært problem, men skabt nye dybt alvorlige storpolitiske vanskeligheder. Man har ikke afværget nogen trussel, men tværtimod skabt nye. Man har ikke skabt nogen ny sikkerhed, men tværtimod øget den internationale usikkerhed betydeligt. Det kan ikke være udtryk for nogen visdom.

Beslutningen om at opstille i stedet for at forhandle videre – at forhandle videre havde

oven i købet været muligt inden for dobbeltbeslutningens rammer – er taget i modstrid med ønsket hos flertallet i langt de fleste af de lande, der direkte eller indirekte er berørt af forløbet. Det er ikke mærkeligt, at der er talt om århundredets fejltagelse eller en storpolitisk bommert.

I Vesten har en lang række af de mest fremtrædende eksperter erkendt, at der ikke er nogen militær begrundelse for opstillingen. Den sidste tilkendegivelse i denne retning kunne man læse i Information den 29. november, hvor en af præsident Reagans betroede tilhængere, professor Robert Tucker, sagde, at opstillingen af de sovjetiske SS-20 raketter ikke ændrer balancen. Hvad SS-20'erne kan, kunne allerede SS-4'erne og SS-5'erne.

Men dertil kommer, at begge sider, Øst såvel som Vest, mens forhandlingerne fandt sted, enten har gennemført eller har bebudet at ville gennemføre en kernevåbenoprustning, som gør de europæiske mellemdistanceraketter yderligere overflødige. Nogen må sige nej til denne fortsatte kernevåbenoprustning, og flertallet i det danske folketing må være med til at sige nej og vil være med til at sige nej.

Hvad har denne udvikling ikke skadet? Forholdet mellem Øst og Vest er selvfølgelig først og fremmest ramt, men forholdet mellem Vest og Vest vil trods alle påstande om NATO-regeringernes opbakning bag udviklingen også komme i fare, fordi der er en stærk opposition i en lang række af NATOs medlemslandes parlamenter mod beslutningen om opstillingen og en afvisning af forhandlingsforlængelsen. Dertil kommer den massive folkelige modstand. I Holland har regeringen på ny bekræftet, at man ikke på nuværende tidspunkt kan sige ja til at modtage raketterne.

Jeg må sige, at vi betragter disse meningsforskelle i Vest med stor alvor og dyb beklagelse. Vesttysklands forhenværende forbundskansler, formanden for SPD, Willy Brandt, sagde forleden, at USA åbenbart anser en tilbagetrækning af de sovjetiske raketter for mindre vigtig end opstillingen af nye raketter i Vesteuropa. Denne udtalelse understreger situationens alvor, for der var et velbegrundet håb om, at man kunne nå frem til en aftale, der opfyldte det mål, der blev udtrykt i folketingets dagsorden af 26. maj i år,

[Lasse Budtz]

nemlig en sådan reduktion af de sovjetiske raketter, at opstillingen af de vestlige kunne undgås.

I denne situation må folketingets flertal og derfor Danmarks regering tage afstand fra den påbegyndte opstilling af de 572 raketter, og denne afstandtagen må præciseres i det communiqué, der udsendes efter NATO-ministrenes møde i næste uge. Den danske regering kan ikke længere lurepasse. Den danske regering må sikre, at folketingsflertallets opfattelse kommer helt klart til udtryk.

Men samtidig må regeringen med styrke og stædighed på alle internationale niveauer arbejde for, at kontakterne genskabes og forhandlingen genoptages, og i hvert fald på dette punkt tror jeg virkelig at der kan skabes bred enighed i folketinget. Der er ingen anden vej end forhandlingens. Det var selv sagt også derfor, vi foreslog en forlænget forhandling. Men heller ikke i denne nye uheldige situation er der nogen anden vej end forhandlingens. Den vej, man kan kalde opstillingens, er jo nu forsøgt med fiasko. Den fører kun til ny oprustning, ny spænding, nye trusler.

Vi erkender, at det ikke bliver let at få forhandlingerne genoptaget. Noget tyder på, at det tidligst kan ske i efteråret 1984. Sovjet har allerede opstillet betingelser, og det er helt indlysende, at det ikke bliver lettere, hvis Sovjet, som man har truet med i Kreml, blot bliver ved med at opstille sine i øvrigt aldeles nytteløse SS-20 raketter. De er lige så overflødige som Vestens 572 missiler. De skaber ikke nogen sikkerhed for nogen. De øger spændingen, det dårlige klima, angsten. Men det bør ikke hindre små lande som Danmark i sammen med andre små lande, også gerne østeuropæiske lande som Rumænien, at fortsætte stædigt med at kræve nedrustningsforhandlinger. Jeg må sige, som jeg tidligere har sagt fra denne talerstol: ved intet at gøre sker der i hvert fald intet.

En mulighed ligger helt oplagt efter socialdemokratiets opfattelse i en eller anden form for sammenkædning af forhandlingerne om de strategiske langdistanceraketter og de europæiske mellemdistancemissiler. Det vil blive lettere for begge parter at genoptage forhandlingerne, hvis man laver en sådan sammenkædning, og dermed løser man også problemet om, hvordan man får inddraget de britiske og franske kernevåbensystemer. De

må under alle omstændigheder ind i billedet, for som Egon Bahr fra SPD engang sagde: de er jo ikke rettet mod Falklandsoerne, men mod Sovjet.

Vesten agter åbenbart at fortsætte opstillingen ganske som Sovjet, skønt begge parter nu må vide, at det ikke øger nogens sikkerhed. Men ligesom Vesten med god grund har krævet af Sovjet, at man skal skrotte eller nedtage og ødelægge missiler som led i en aftale, må Vesten selv være parat til at skrotte raketter, og det har den amerikanske regering da også udtrykt vilje til.

Det er blevet sagt fra højre side her i salen, at vi bringer NATO-samarbejdet i fare ved at gå imod den fortsatte kernevåbenoprustning. Dette må vi endnu en gang afvise. Vi kan ikke automatisk acceptere noget, fordi det kommer fra NATO eller via NATO, og det ville også være imod ånden i det demokrati, NATO er skabt for at beskytte, og som vi gerne vil være med til at beskytte. Dertil kommer, at forudsætningerne for NATOs beslutning af december 1979 er totalt ændret undervejs. Vi er alvorligt bekymrede for, at udviklingen ikke gavner NATO, men tværtimod skader denne organisation, som socialdemokratiet også tilslutter sig.

Vi må samles om kravet om nye forhandlinger, men forhandlinger, der ikke føres på skrømt og med slørede motiveringer, forhandlinger ud fra ærlige ønsker om reduktioner, helst gennemført efter en forudgående eller samtidig fastfrysning af kernevåbenlagrene. Jeg skal på dette grundlag tillade mig på socialdemokratiets vegne at fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget pålægger regeringen ved det førstkommande ministerrådsmøde i NATO på Danmarks vegne at tage klar afstand fra den påbegyndte opstilling af de 572 vestlige mellemdistanceraketter og at få denne afstandtagen præciseret i communiquéet, da forhandlingsmulighederne ikke har været fuldt udnyttet.

Folketinget opfordrer endvidere regeringen til at arbejde aktivt for, at forhandlingerne om de europæiske mellemdistanceraketter genoptages hurtigst muligt, gerne gennem en kombination af START- og INF-forhandlingerne.

[Lasse Budtz]

Målet må være sådanne reduktioner af de sovjetiske SS-20 raketter, at en opstilling af de vestlige raketter undgås.

Folketinget går derefter over til næste sag på dagsordenen.»

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Også dette forslag indgår i forhandlingen.

Ole Bernt Henriksen (KF):

Det er jo efterhånden blevet en noget vane- og rutinebetonet ting at sige udenrigsministeren tak for en klar redegørelse i denne sag. Jeg har ikke ganske rede på, hvilket nummer redegørelse det egentlig er, vi har fået i dag.

Hvad udenrigsministeren siger, kan vel deles i to dele.

For det første er der her i Danmark, så længe vi beholder vor frihed, ingen over og ingen ved siden af folketinget. Hvad folketingets flertal bestemmer, er, hvad en hvilken som helst regering, der ønsker at blive siddende – en eller anden regering skal vi jo have – må rette sig efter. Det var det, hr. Anker Jørgensen sidste år drog konsekvensen af. Anderledes kan det ikke være.

Så kan man beklage, at en del af flertallet, nemlig socialdemokratiet, i vel høj grad har valgt at markere sig ved at have et standpunkt, indtil man tager et nyt. Jeg har f. eks. med udbytte læst hr. Kjeld Olesens tale her i tinget den 27. november 1979, da han svarede hr. Arne Stinus vedrørende regeringens holdning på NATO-ministtermødet den 12.-14. december. Det var gode, stærke ord, og jeg kan anbefale hr. Kjeld Olesen og andre at genopfriske dem. Jeg synes ikke, de er blevet mindre sande siden, men det kan vi jo have forskellig mening om.

Jeg tror ikke, at citatdrillerier i virkeligheden morer ret mange, hverken her i huset eller uden for huset. Så for mit eget vedkommende skal jeg nøjes med at dreje Jens Otto Krag's ord om standpunkterne, som man har, til man ændrer dem, og fastslå en anden kendsgerning, nemlig at man har et flertal, indtil man får et nyt, og det er jo i grunden en trøsterig tanke. Intet i grundloven eller andre steder giver socialdemokratiet mono-

pol på at danne flertal i dette eller andre anliggender.

Det andet, udenrigsministeren sagde, var, at regeringen har været og selvfølgelig stadig er loyal såvel over for dagsordenerne af 26. maj og 3. november 1983 som over for dobbeltbeslutningen og over for NATO. Det er ikke nogen hemmelighed, at det konservative folkeparti helst ikke havde set nogen af de to dagsordener vedtaget. Socialdemokratiets tilslutning til dem brød mange års tæt enighed om dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik, og vi lægger virkelig ganske overordentlig vægt på tæt enighed om Danmarks udenrigs- og sikkerhedspolitik, fordi den har været med til at give Danmark indflydelse og stemmestyrke langt ud over, hvad vores beskedne område og befolkning berettiger os til. Sæt ikke det til! Mange, der vil eventyre dansk udenrigspolitik, glemmer at fortælle, hvad det er, de eventyrer, hvad det er, der kan komme til at stå på spil.

Men regeringen valgte altså som sagt at administrere de to dagsordener på loyal måde inden for dobbeltbeslutningens og NATO-medlemskabets rammer. Og hvad ligger der så i ordet loyalitet? Ja, der ligger vel bl. a., at vi skal bruge den indflydelse, vi har, og skaffe os den indflydelse, vi kan, til at virke for, at vor egen del af verden og andre dele af verden ender på det lavest opnåelige misilniveau, at der kommer forhandlinger med henblik herpå, at afskrækkelsen ikke forstyrres, men bliver mindre risikobetonet, at Vestens forsvar vedvarende er stærkt nok til at virke afskrækkende, og at vi bevæger os frem mod våbenkontrol.

I den forbindelse er NATO og dobbeltbeslutningen instrumenter, som vi, igen i loyalitet over for dem begge, skal spille på. Hvis vi et øjeblik drister os til at gå uden for den formelle protokoldiskussions bule eller uden for personlighedernes overdrev, som vi har færdedes på i de senere tider, vil jeg gerne henlede opmærksomheden på, at udenrigsministeren og regeringen har spillet dygtigt og fantasirigt på disse instrumenter, altså i egentligste forstand været loyale over for det, der er tingflertallets hensigt. De har prøvet at forene noget, som den 26. maj og 3. november så ud til at være uforeneligt, nemlig vort NATO-medlemskab og dobbeltbeslutningen på den ene side og disse to dagsordener på den anden side. Det har i hvert fald på mig

[Ole Bernt Henriksen]

gjort det indtryk, at det nok var en fordel, at det blev den nuværende regering, der, når galt skulle være, kom til at administrere det hele. En konservativ livret har det aldrig været, ingen tvivl om det.

Hvis landet kommer gennem denne vanskelige tid uden at blive udenrigs- og sikkerhedspolitisk lemlæstet, vil noget være vundet, og meget vil være vundet, hvis socialdemokratiet besinder sig og holder op med at bruge vores sikkerheds- og udenrigspolitik til at kapre stemmer fra SF og VS, hvilket hele denne sag i virkeligheden drejer sig om. Jeg er nok ikke ene om denne forargelse. Jeg har ude omkring i landet mødt hundreder af gamle, veltjente, trofaste socialdemokrater, der har grædt i den tid, hvor socialdemokratiet har været i opposition. Jeg har ondt af dem, men jeg håber, at vi og socialdemokratiet atter kan finde sammen, sådan at de kan blive lykkelige på ny.

Arne Christiansen (V):

Flere har spurgt, hvilket antal debatter om raketterne vi egentlig har haft. Så vidt jeg er orienteret, må det være nummer 7. Denne gang er forespørgslen stillet af VS og SF. Det kan ikke undre, at folk uden for huset spørger, om disse forespørgere er tungt opfattede. Vi herinde ved selvfølgelig godt, at det ikke er tilfældet.

Jeg synes, der er grund til at takke udenrigsministeren for, at han nu igen med tålmodighed har bekræftet situationen ude i verden, og også for den måde, regeringen handler efter vedtagne dagsordener på.

Redegørelsen er efter min opfattelse, jeg kan godt sige efter venstres opfattelse, næsten en alt for stor ære at gøre det ene af forespørgerpartierne. Jeg tænker her på VS, der klart i weekenden har tilkendegivet, at de ønsker at tage magten i dette land ved udemokratiske og uparlamentariske metoder, og at de heller ikke ønsker at sikre dele af befolkningen demokratiske rettigheder. Vi er derfor af den opfattelse, at det nok er bedst i fremtiden at ignorere, hvad der kommer fra den side. Lad dem gå tilbage til det politiske skyggeland, hvorfra de er kommet. Så kan de jo sidde dér i deres munkemarxistiske celler og lave fraktioner mod hinanden og vente på en revolution, der aldrig kommer.

For SFs vedkommende føler jeg ikke anledning til mange bemærkninger. Vi kender SFs holdning, den har vi kendt længe, og den bliver sikkert også tilkendegivet her i dag.

Derimod bliver vi nødt til, synes jeg, ligesom ved tidligere debatter at beskæftige os med socialdemokratiet, efter at det klarere og klarere dokumenterer, at det er drejet 180 grader i sikkerhedspolitikken og dermed har skudt vældige brecher i eller skabt dybe kløfter i det sikkerhedspolitiske samarbejde, vi ellers har kunnet rose os af her i landet. Jeg er helt enig i det, den konservative ordfører sagde om disse ting.

Jeg lyttede også til, hvad den socialdemokratiske ordfører sagde, og her bliver jeg nødt til at gentage mig selv, hvad hr. Lasse Budtz også gjorde. Jeg finder, det er en næsten besværgende måde, man erklærer sin kærlighed til NATO på – uden egentlig at have noget at have den i. Jeg lyttede til, om der blev sagt noget om dobbeltbeslutningen. Det kan være, det er forbigået min opmærksomhed, men vi får vel lejlighed til at få bekræftet senere, hvorvidt socialdemokratiet stadig står fast på denne. Man kan have sine tvivl, for for et par dage siden kunne man i dagbladet B.T. læse et spørgeprogram med den tidligere statsminister, hr. Anker Jørgensen. Jeg gør opmærksom på, at det er baseret på båndoptagelser, så jeg går ud fra, at det er citeret korrekt. En tidligere socialdemokrat, en af dem, der er blevet skuffet over regeringens udenrigspolitik, spurgte – jeg citerer fra B.T. den 29. november d.å.:

»Hvad i himlens navn tænkte du på, da du selv som statsminister var med til at gennemføre dobbeltbeslutningen?«

Hertil svarede den tidligere statsminister:

»Det skal jeg sige dig. Jeg tænkte: det her er noget skidt, som jeg helst ville undgå.

Men nu var jeg jo ikke selv med til forhandlingerne. Det var udenrigsministeren og forsvarsministeren.«

Jeg vil gerne spørge den tidligere statsminister: er det beslutningsprocessen i den socialdemokratiske regering? Ved statsministeren ikke, hvad udenrigsministeren og forsvarsministeren rejser ud og forpligter landet til? Det indtryk må vi i hvert fald få her. Dernæst siger han:

»Danmark er jo et lille land. Og de andre ville med. Det var afgørende for vores hold-

[Arne Christiansen]

ning. Og det var jo ikke alene et europæisk, men også et amerikansk ønske.»

Ja vel, i dag er der ingen grænser for, hvad man pålægger den nuværende regering at rejse ud og gøre, at øve af pression, og så vidt jeg forstod det – vi har ikke fået dagsordenen delt ud endnu – forventer man endog, at et enkelt land skal være med til at udforme et NATO-communicé i strid med alle de øvrige lande. Her er der noget, der er i strid, og det er et parti i strid med sig selv og i dyb indre splid. Jeg er meget taknemlig for dette citat af den tidligere statsminister fra dette telefonprogram. Der bliver videre sagt:

»Der er i hvert fald én ting, der er sikker: man kan ikke samtidig være modstander af atomvåben i Danmark og gå ind for dem andre steder i Europa.«

Dette er altså socialdemokratiets nye holdning. For nøjagtigt 15 måneder siden accepterede man atomvåben i andre lande, men stod herhjemme sammen om, at der ikke skulle være atomvåben på dansk jord. Dette har ikke noget med dobbeltbeslutningen at gøre. Det har noget med en uhyggelig dobbeltmoral at gøre.

Gert Petersen (SF):

Vi står nu i den situation, at forhandlingerne i Genève er brudt sammen. Den vestlige udstationering er indledt. Sovjetunionen agter nu også at genoptage sit udstationeringsprogram og oven i købet udvide det til andre lande.

Jeg husker, at statsministeren under den tidligere debat den 3. november her fra talerstolen sagde, at han ventede og håbede, at Sovjetunionen i sidste øjeblik ville komme med en så stor indrømmelse, at man kunne indgå en aftale. Jeg spurgte dengang, hvor stor den indrømmelse skulle være. Jeg fik ikke noget svar fra statsministeren. Så vil jeg godt selv svare: den afgørende sovjetiske indrømmelse skulle slet ikke bestå i et tilbud om at gå langt ned, men i en accept af vestlig raketudstationering i et eller andet omfang. Sovjets tilbud om at reducere sit arsenal og de seneste tilbud var sådan, at man ville være endt på et niveau en tredjedel under, hvad det havde været i årene 1959–1976 med 140 raketter, svarende til ca. 500 sprængladninger. Disse sovjetiske tilbud om reduktion var uinteressante i USAs ører, så

længe den vestlige modydelse skulle bestå i, at man gav afkald på udstationering.

Så kommer vi til spørgsmålet om dobbeltbeslutningen, og jeg synes, at der er grund til at tage fat på det spørgsmål nu.

Den var ikke, som man påstod i december 1979, et instrument til nedrustning. Den var en utvetydig beslutning om vestlig raketudstationering kædet sammen med et tilbud om forhandlinger om udstationeringens omfang.

I december 1979 besluttede NATO at udstationere raketter. Antallet kunne der handles om, men udstationeres skulle der. Det snilde punkt i beslutningens forhandlingsdøl lød som følger – undskyld det sære sprog, det er ikke mit eget:

»Enhver aftalt begrænsning på disse systemer skal være i overensstemmelse med princippet om lighed mellem parterne. Begrænsningerne bør derfor udformes som de jurelighed såvel i henseende til lofter som til retligheder.«

Dette udviklede juridiske sprog er i de sidste måneder her under debatterne blevet oversat til dansk, og så lyder det, at nu må man bryde det sovjetiske monopol på mellemdistanceraketterne. Hvorfor? I 1964–1977, i 13 år, accepterede NATO uden ringeste protest dette såkaldte monopol. Sagen er, at USA tabte interessen for landbaserede mellemdistanceraketter – de havde mange af dem – et par år efter, at Sovjet var begyndt at opstille sine landbaserede mellemdistance-raketter, og USA tabte interessen af den enkle årsag, at USA havde opfundet og produceret langt mere effektive atomvåben, som siden da er blevet raffineret og forbedret umådeligt.

Men i slutningen af 1970'erne var det sovjetiske monopol pludselig ikke til at leve med længere, fordi, sagde man, Sovjet har udskiftet sine gamle raketter med nogle mere moderne. Men disse mere moderne raketter havde ikke ændret væsentligt på en situation, som i forvejen var farlig, og som NATO altså affandt sig med i alle årene op til 1977. En markant skikkelse på højrefløjen i USA, professor Robert Tucker, sagde således til Information den 29. november:

»Russerne havde ikke brug for disse nye raketter til at smadre Vesteuropa. Det job kunne allerede SS-4'erne og SS-5'erne klare.«

Hvorfor så dette specielle postyr på grund af de nye raketter? Professor Tucker selv af-

[Gert Petersen]

viser af samme grund opstillingen af de nye NATO-raketter. Det samme gør forhenværende forsvarsminister McNamara. Ja, det er svære forbundsfæller, jeg får. Det er svære fjender, udenrigsministeren og statsministeren får her. Men i hvert fald: forhenværende forsvarsminister McNamara udtalte den 17. oktober til Der Spiegel:

»Disse våben, altså Pershing II-raketter og krydsermissiler, vil hverken øge Vesteuropas eller NATOs sikkerhed. Jeg ser intet som helst militært behov for dem.«

Alligevel vil USA altså have dem opstillet. Derfor blev kravet om de jure-lighed smuglet ind i dobbeltbeslutningen. Den sætning betyder, at en løsning, hvor der ikke sker nogen vestlig udstationering, og hvor der samtidig sker en drastisk reduktion af de sovjetiske raketter, er formelt uforenelig med dobbeltbeslutningen. Så ville der ikke være tale om de jure-lighed.

Mange af dem, der underskrev dobbeltbeslutningen, har ikke villet se dette i øjnene. Jeg bebrejder dem ikke deres forsøg på at omtolke beslutningen. Det har SF støttet dem i, og det bliver vi ved med. Men det skal siges klart og tydeligt nu, hvor løbets første omgang så at sige er kørt til ende: dobbeltbeslutningen var en katastrofe, den burde aldrig være underskrevet. Med den gav de socialdemokratiske regeringer, også den danske, USA et fantastisk redskab til oprustning. Det, vi oplever nu, er de logiske konsekvenser af dobbeltbeslutningen. Den logiske konsekvens for socialdemokratiet bør, efter at man nu har haft lejlighed til at se, hvad der er sket, være at undsige dobbeltbeslutningen.

Hvorfor er USA efter 13 års ligegyldighed over for det såkaldte sovjetiske monopol nu blevet så optaget af at bryde det? Naturligvis for at oprette sit eget monopol, som skal bestå i udstationering af de mest præcise atomare førsteslagsvåben, verden endnu har set, raketter, der kan bruges til kirurgiske snit, som det kaldes, i den sovjetiske kommandostruktur, bl. a. fordi de er så præcise, og fordi de udstationeres så tæt ved Sovjetunionens grænser, at flyvetiden kun er 6-8 minutter. Det er det, USA vil have monopol på, for Sovjet kan endnu ikke gøre noget lignende over for USA. Det skal såmænd nok komme, for nu har generaler og rustningschefer i Moskva fået glimrende argumenter i

hænde for større bevillinger og mere skub i deres oprustning.

Dobbeltbeslutningen er et instrument til oprustning både i Vest og i Øst. Dette sidste, at atomoprustningen også intensiveres i Øst, både i Sovjetunionen selv og i Tjekkoslovakiet og DDR med stationering af atomvåben osv., generer formodentlig ikke amerikanerne synderlig, for de har aldrig forhandlet for at få SS-20 raketterne væk, men for at få anbragt deres egne raketter i Vesteuropa. Men jeg kan forsikre regeringen om, at det generer og foruroliger os. Vi har ikke en døjt mere sympati for SS-20 raketterne, end vi har for NATO-raketterne. Vi skelner ikke mellem fredens og krigens raketter. De er alle beregnede på at blive brugt i krig, og vi bliver brændt til radioaktiv aske, uanset om varemærket er en rød stjerne eller et stjernebanner. Vi hilste muligheden for en væsentlig reduktion af de sovjetiske raketter velkommen, vi ønskede, at man skulle gribe den chance. Vi synes, det er sørgeligt, at muligheden er forskertset. Jeg ved ikke, hvordan regeringen reagerer. Vores modstand mod dobbeltbeslutningen skyldes ikke kærlighed til SS-20 raketterne. Den modstand skyldtes, at vi forudså, at det ville gå, som det nu går: at beslutningen ville afføde både flere SS-20 raketter og de næsten 600 nye raketter i Vest, og der skal såmænd nok komme flere yderligere.

Hvad er det dog for en perverteret tankegang, at man kan opruste sig frem til nedrustning, til en nedrustet og fredelig verden? Sandheden er, at kaprustningen bringer verden nærmere til katastrofens rand.

Derfor må vi forlange, at Danmark i NATO melder klart fra over for denne udstationering, at Danmark går imod den og frasiger sig ethvert medansvar for den. Det kan vel ikke bremse udstationeringen, men for det første bliver vi dermed bedre i stand til i fredens tjeneste fremtidig at vende os imod enhver atomoprustning i Vest som i Øst, og for det andet, og det er det vigtigste, vil et klart dansk nej være en uvurderlig opmuntring til hele den vældige bevægelse, der er vokset frem mod atomoprustningen, atomoprustning i Vest som Øst. I to vestlige lande, Danmark og Grækenland, er denne bevægelse nu så stærk, at den kan præge de politiske beslutninger. I Norge skal der kun flyttes 1 mand, før det samme er tilfældet dér. Holland

[Gert Petersen]

står ligeledes på vippen til, at bevægelsen kan få en tilsvarende indflydelse. Jeg mener ikke, at det er utopi at forestille sig, at i løbet af få år vil denne bevægelse også være i stand til at præge de politiske beslutninger i England og Forbundsrepublikken Tyskland.

Derfor må fredsbevægelsen nu holde ud. Fredsbevægelsen har tabt et slag, men det afgørende er, at den under de sidste fire års kampe har vokset sig større og stærkere end nogen sinde. Det er det vigtigste. Det er langt vigtigere end det, at den har tabt dette slag. Den må nu besvare den nye, skærpede udfordring med yderligere at styrke sig selv. Holder fredsbevægelsen ud, fortsætter den sin vækst, som det er sket i de seneste år, så er jeg 100 pct. sikker på, at NATO-raketterne vil blive fjernet på ny, og på, at også Sovjetunionen vil blive tvunget til kraftig nedskæring, at man derigennem vil arbejde sig frem til skabelse af et atomvåbenfrit Europa og bane vej for nedrustning i Vest og Øst, inden det er for sent. Det, vi ønsker nu, er, at Danmark klart og utvetydigt stiller sig på denne bevægelses side.

(Kort bemærkning).

Robert Pedersen (S):

Hr. Gert Petersen har en enestående evne til at trække en enkelt linje ud af et citat og derfor at drage den modsatte slutning af, hvad der er tilsigtet. Det er rigtigt, at McNamara har sagt, at det militært ikke er nødvendigt med disse missiler for Europa og for Amerika. Han har oven i købet også sagt, at det politisk ikke er nødvendigt for Amerika, men han har understreget, at det er en politisk beslutning for Europa, og så længe europæerne holder på, at denne politiske beslutning er nødvendig, er Amerika forpligtet, og han indrømmer, at risikotærsklen for amerikanerne bliver større, og det er bekræftet af forsvarsminister Ustinov dagen efter, at de første raketter er kommet til Tyskland. Derfor, hr. Gert Petersen, så citer i fremtiden korrekt og lad være med at drage de modsatte slutninger af det, McNamara sagde!

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Somme tider kunne man godt have lyst til at have 2 hoveder at tage sig til. Hr. Robert

Pedersen, jeg har også læst hele interviewet. Det er fuldkommen rigtigt, at McNamara siger, at det jo er europæerne, det er hr. Robert Pedersen og et mindretal, som gerne vil have de raketter. Det er fuldkommen rigtigt. Der har været masser af meningsundersøgelser, som viser, at et flertal af vesteuropæerne er imod udstationering af raketterne. Men McNamara siger, at europæerne jo vil have de raketter. Det kommer bare ikke det citat ved, som jeg kom med, for McNamara sagde, at der er ingen militær grund til, at Europa skal have de raketter. Hverken Vesteuropa eller NATO bliver styrket i sin sikkerhed af disse raketter.

Hr. Robert Pedersen kan ikke benægte, at det er, hvad McNamara sagde. At der så er nogle europæere her, som siger det modsatte, at vi har brug for de raketter af militære grunde for at blive styrket i vores sikkerhed, det er en anden sag. McNamara siger det modsatte, når det drejer sig om den militære sikkerhed. Det står helt klart.

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg vil godt begynde med lige at kommentere noget af det sidste med at sige, at det er egentlig utroligt, så frimodigt, så dristigt folk udtaler sig, når de ikke mere sidder i regering. Det er noget, man kan konstatere gang på gang. Det sagde for øvrigt også Mitterrand, som sidder i regering, i et TV-interview for nylig om sine vesteuropæiske socialdemokratiske venner, da man spurgte: »Hvordan kan det dog være, at De tager afstand fra det?« »Jo«, siger Mitterrand, »de sidder jo ikke i nogen regering.« Det har han da sikkert fuldstændig ret i.

En anden, der også havde ret i dag, var hr. Steen Folke. Hr. Steen Folke gjorde meget ud af det, man nu skal have besluttet i dag, og som han sagde at vi får socialdemokratiet med til. Det er da meget passende udtrykt, synes jeg. Det skulle altså være en opmuntring til fredsbevægelsen. Ja, det kan den også trænge til, det skal erkendes, men at det ligefrem skulle være folketingets opgave at give opmuntring til bevægelser, der ikke har en snus med dette ting at gøre, men som laver deres arbejde ude på gaden og forskellige andre steder, er dog vist alligevel at drive den parlamentariske debat ned på det laveste, den overhovedet kan komme til.

[Erhard Jakobsen]

Nu glemte hr. Steen Folke én ting. Det er ikke bare en opmuntring for fredsbevægelsen, men man må sige, at det er en vældig opmuntring for Sovjet. Der vil igen i Moskvas radio komme en meddelelse om, at nu er der et NATO-land, som sådan og sådan er i modstrid med de andre. Nu er der en splint i NATO, og så er der et nyt håb for Sovjet. Det er i hvert fald ikke noget, der tilskynder til, at Sovjet skulle gøre indrømmelser og arbejde for nedrustning.

Men hvis man derimod mener, og det mente hr. Steen Folke og andre, og det mener vel også socialdemokraterne, at man skulle kunne ændre forløbet af de forhandlinger, der mere eller mindre er ophørt, så tager man selvfølgelig fuldstændig fejl. Det forløb er nøjagtig, som det allerede længe har været forudset: hvis Sovjet ikke ville gøre indrømmelser på forhånd, så skal Sovjet tvinges til at gøre indrømmelser, fordi NATO stiller Sovjet over for, at man er parat til at gøre det, som man har sagt.

Den dobbeltbeslutning, som regeringen i sin tid fik gennemført, og som jeg nu kan forstå på hr. Arne Christiansens citat at hr. Anker Jørgensen mener er – hvad skulle man sige? – med et moderne udtryk måske absurd og tåbelig, viser jo netop nu, at det var godt, den kom. Det er lige den konfekt, der skal til. Det er lige det, der skal til for at sætte russerne på plads. Det er det, vi andre hele tiden har følt. Det føler vi stadig væk, og så kan fredsbevægelsen lige så godt standse, for det er den dobbeltbeslutning, der stadig væk føres videre, og dens forløb vil hverken det danske folketings eller den stærke fredsbevægelse være i stand til at standse. Det kører videre, og det er vi nogle stykker som er vældig godt tilfredse med.

At den danske regering i den situation må gøre, som folketingset siger, ja, det ved ikke blot den danske regering, det ved ikke blot vi, der sidder her, men det ved vore NATO-partnere også. Vore NATO-partners dybeste bekymring er såmænd ikke, om Danmark udtaler det ene eller det andet. Det, man er bange for i NATO, er, om Danmark for ramme alvor kører ud i en neutralitetspolitik. Det er det, NATO er bange for, og ikke for en smule dagsorden mere eller mindre. Det gør næppe indtryk, som jeg siger, andre steder end i fredsbevægelsen og Sovjet. Men for vort forhold til NATO, hvor længe kan man

da blive ved med at deklamere, at vi er medlemmer af NATO, og så hver gang der er en beslutning, som andre NATO-lande er enige om, har Danmark en afvigende mening? Hvor længe kan man blive ved med at være medlem af NATO på den måde? Hver gang der stilles krav til andre lande om at gøre noget, siger Danmark: det skal vi ikke gøre. Her tror jeg faren ved disse dagsordener ligger. Man fremkalder en frygt hos vore venner for og et håb hos vore modstandere om, at vi mere og mere driver over i neutralitetsrækken.

Da vi sidst havde debat – det er jo ikke så længe siden – fremdrog jeg, hvad den socialistiske digter Heinrich Böll havde sagt i dansk TV i forbindelse med fredsdemonstrationer i Tyskland. Hans store forhåbning er en neutral midterblok ned igennem Europa, der ikke er med i NATO. Der ønsker han Vesttyskland med, og i den ønsker måske socialdemokrater herhjemme Danmark med. Jeg håber det ikke. Jeg håber, at man holder fast ved NATO også i realiteten og forstår, at neutralitetspolitik er mange år gammel, at det var før 9. april, at den slags overhovedet kunne komme på tale. Nu står det fuldstændig fast, at Danmark hører hjemme i NATO.

Fredsbevægelsens næste krav: når man nu opdager, at man ikke kommer nogen vegne med det, man har kørt, når man erkender sit nederlag i den kampagne, man har ført, er jeg ikke i tvivl om, at stærke kræfter i fredsbevægelsen – der er jo mange forskellige grupper – vil rejse kravet om, at Danmark skal ud af NATO. Men så håber jeg i hvert fald, at det står ganske klart, at hverken en hr. Steen Folke eller en hr. Gert Petersen da kan sige, at her fik vi også socialdemokratiet med. Jeg tror ikke, nogen socialdemokrat, uanset om de er til højre eller til venstre, på noget tidspunkt glemmer, at NATO kom til verden, ikke fordi vi i Danmark gerne ville have det – vi havde i og for sig dengang andre ønsker – men som en uundgåelig nødvendighed. Da Rusland havde underlagt sig Polen, Ungarn, Rumænien, Bulgarien og Czekoslovakiet, sagde man i Vesteuropa, at der dog må sættes en stopper et sted, og derfor dannede man NATO. Danmark var i og for sig født medlem af NATO, for vi ligger nærmest Sovjet. Vi er mest truede, og vi bliver daglig truet. Det ved vi. Det ved enhver, der har med disse ting at gøre. Derfor er det

[Erhard Jakobsen]

så vigtigt, at der ikke på noget tidspunkt opstår tvivl om, at det land, der har mest brug for alliancen i NATO, er et trofast medlem af NATO og ikke et, der bare hænger på og håber på, at de andre klarer det for os, men selv har vi ingen forpligtelser.

Jeg er sikker på, at når rakethysteriet er afklaret, får vi en fornuftig debat om NATO, der her i tinget vil vise, at der er en kæmpetilslutning til, at vi skal være medlem af NATO ikke bare formelt, men også reelt.

(Kort bemærkning).

Steen Folke (VS):

Jeg vil gerne i al stilfærdighed sige til hr. Erhard Jakobsen, at jeg hævder ikke og drømmer ikke om at hævde, at det skulle være VS' fortjeneste eller VS' og SFs fortjeneste, at socialdemokratiet nu omsider vil være med til at tage afstand fra de 572 raketter. Jeg sagde udtrykkeligt i mit indlæg, at det er fredsbevægelsernes fortjeneste, at socialdemokratiet nu er kommet dertil, og det vil jeg gerne fastholde.

Det er bl.a. i kraft af disse demonstrationer og manifestationer – som hr. Erhard Jakobsen, og det forstår jeg godt, ikke bryder sig ret meget om – at folk virkelig vil gøre noget for det, de mener er et særdeles brændende emne. De vil gøre alt muligt. Nogle vil sågar male på mure, som jeg sagde. Nogle vil demonstrere på Rådhuspladsen. Der var 100.000 til en demonstration den 29. oktober 1983. Nogle skriver under på underskriftserklæringer. Nogle laver aktioner. Der laves alle mulige former for aktiviteter, fordi folk føler, at det er et brændende, et alvorligt problem. Det er det, der giver fredsbevægelsen dens styrke. Men det er klart, at når fredsbevægelsen faktisk opnår resultater og vil blive ved med det – til trods for, hvad hr. Erhard Jakobsen siger og håber – er det først og fremmest, fordi den er i overensstemmelse med det, som det store flertal i den danske befolkning mener. Det er fremgået af opinionsundersøgelser, at der er et stort flertal, der siger nej til raketterne. Der er et lige så stort flertal i Vesttyskland, og der er et flertal i befolkningen i England imod disse raketter. Derfor er fredsbevægelsen i overensstemmelse med det store flertal i befolkningerne, uanset hvad der siges i parlamenterne og af konservative regeringer i det ene og det an-

det land. Det er derfor, at fredsbevægelsen på lidt længere sigt alligevel vil sejre.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Det kan da naturligvis ikke undre nogen, at en repræsentant for VS med den holdning, VS har til demokratiet og parlamentarismen, sådan som hr. Arne Christiansen sagde det, er begejstret for, at der er nogle bevægelser med nogle meninger. Jeg er bare nødt til med grundloven i hånden at sige, at det kommer altså ikke mig ved. Der står udtrykkeligt i grundloven, at ingen bevægelser eller sådan noget kan forpligte mig. Jeg er alene bundet af min overbevisning, og den ændres ikke af, om 1.000 eller 10.000 eller 100.000 går i demonstration.

Må jeg sige, for at der ikke skal opstå nogen misforståelse med hensyn til fredsbevægelsen, at jeg naturligvis respekterer folks adgang til at udtrykke sig, som de har lyst, men jeg respekterer ikke politikeres ret til at bruge disse mennesker, til at udnytte dem og til at bilde dem ind, at de udretter noget som helst i retning af fred, ved at lade dem traske rundt på gaderne med nogle plakater, de ikke selv har lavet. Den slags er uden betydning og bør være uden betydning for den politiske beslutningsproces. Men selvfølgelig har folk lov til at gøre det. Jeg har bare også lov til at sige: det kommer overhovedet ikke mig ved. Det var det, jeg sagde. Og så for øvrigt: inden man tillægger fredsbevægelsen alt for stor betydning selv fra den allermest venstreorienterede side, så må man vel i hvert fald erkende, at fredsbevægelsens indflydelse standser ved Muren eller i hvert fald ved Østblokkens grænser. Det er i hvert fald ikke tilrådeligt at gå derindenfor. Så skal man vist holde sit danske pas i den ene hånd og sin dobbeltbillet i den anden og sørge for at komme hjem i tide, inden man lider skæbne sammen med dem fra fredsbevægelsen i Øst, som jo bliver arresteret og sat fast ved hver en lejlighed, hvor de overhovedet tør stikke snuden frem.

(Demonstration på tilhørerpladserne).

Formanden:

Jeg skal bede de demonstrerende tilhørere forlade tilhørerpladserne.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Hr. Erhard Jakobsen har det ikke nemt. Det var så nemt dengang, da hr. Erhard Jakobsen kunne køre på, at fredsbevægelsen var noget østvendt, og at han var vestvendt – færdigt arbejde!

Jeg deltog i maj måned i en konference i Vestberlin, hvor der var 4.000–5.000 aktivister for fredsbevægelsen, og jeg kan forsikre hr. Erhard Jakobsen, at kritikken over for den østlige oprustning var nøjagtig lige så stærk som kritikken over for den vestlige. At forsøge på at få kontakt med og styrke uofficielle fredsbevægelser i de østlige lande spillede en særdeles fremtrædende rolle.

De tider er forbi, hr. Erhard Jakobsen, da man kan pege ad fredsbevægelsen og sige: den støtter den ene side, vi støtter den anden side. Nej, sagen er nemlig den, at fredsbevægelsen i dag i stigende grad er alliancefri og kritisk over for begge supermagter, og så står hr. Erhard Jakobsen sammen med sine partnere her tilbage som halehunde, som dikken-de lammehaler til den ene supermagt. Det er fredsbevægelsen, som er uafhængig, det er hr. Erhard Jakobsen, som er afhængig.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg holder meget af hunde, også halehunde, det synes jeg er udmærket, men det var hverken halehunde, det drejede sig om, ej heller om, hvor fredsbevægelsen stod. Hvis hr. Gert Petersen ikke havde været så ivrig efter at komme til at modsige mig, men havde hørt efter, hvad jeg sagde! Det, jeg sagde, det var ikke, hvor fredsbevægelsen stod, det var, hvor fredsbevægelsens indflydelse hørte op. Jeg kan ikke have spor imod, at hr. Gert Petersen prøver at rejse over i de østlige lande for at propagandere lige så stærkt derovre, som han gør her, imod Sovjets oprustning. Jeg vil bare være ked af det, for jeg ville savne hr. Gert Petersen meget, for det er givet, at vi ser ham ikke lige med det samme igen, hvis han gør det dér.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Nu synes jeg, hr. Erhard Jakobsen skal holde op med at omgås så letsindigt med

sandheden, for det med, at han ville savne mig meget, tror vi jo alligevel ikke på.

Jeg er helt overbevist om, at den kritiske fredsbevægelse har haft betydelig mere ud af at tale med russerne. Det har bl.a. haft den virkning, at de er gået længere og længere i deres tilbud, meget mere virkning, end NATOs dobbeltbeslutning har haft. Jeg vil holde på, at den uafhængige, kritiske fredsbevægelse har langt mere ud af at tale med Sovjetunionen, med den side, end hr. Erhard Jakobsen havde, da han rejste til Sydafrika for at forklare fascisterne dernede, at de burde moderere deres politik en smule.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Det, der kalder mig herop, er to ting fra hr. Erhard Jakobsens side. Det er udtrykkene rakethysteri og fredshysteri. Hr. Erhard Jakobsen udtrykte sig på den måde, at fredshysteriet forhåbentlig snart måtte have ende. Jeg ved godt, at der er forskel på ordene fredshysteri og fredshystader, men jeg vil godt spørge hr. Erhard Jakobsen, om alle de pæne, ældre, konservative damer, som går med i fredsarbejdet og laver et fortrinligt stykke arbejde og bestemt ikke kan hænges op på at være russervennlige eller Amerikavennlige eller det modsatte, men gør det, fordi de er imod raketterne, skal benævnes fredshystader, fordi de går ind i fredsarbejdet, som tilsyneladende er rakethysteri.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg vil gerne fastholde udtrykket fredshysteri. Jeg tror nok, det, jeg mente med det, var rakethysteri, men jeg fastholder gerne udtrykket. Det går selvfølgelig ikke på, at de mennesker, der deltager, er hysteriske. Det går på hele den atmosfære, hvori den diskussion finder sted. Man opstiller faremomenter, der ikke er der, og man opstiller forhåbninger, der heller ikke er der. Det er hysterisk, og det var det, jeg mente med det.

(Kort bemærkning).

Ole Bernt Henriksen (KF):

Det er hr. Gert Petersen, der kalder mig herop. Jeg ville ikke kalde de mennesker, der er med i hr. Gert Petersens kritiske fredsbe-

[Ole Bernt Henriksen]

vælgelser, for ukritiske mennesker, men jeg vil gerne have lov til at gøre alvorlig indsigelse mod, at de mennesker, der er medlemmer af det konservative folkeparti, venstre, hjemmевærnet og vores forsvar skulle være mindre interesserede, brænder mindre for freden end hr. Gert Petersen. Jeg må også gøre opmærksom på, at normalt er vi også mere fredelige end fredsdemonstranterne.

Arentoft (FP):

Som jeg har sagt før i dag, er det den syvende debat inden for et år, hvis vi regner den første med, nemlig det forslag til folketingsbeslutning, der blev fremsat af VS og SF og blev behandlet her i tinget den 26. november sidste år.

Det nye, der er sket siden den sidste debat den 3. november i år, er, at Sovjet har trukket sig ud af forhandlingerne i Genève, og det er selvfølgelig en nok så alvorlig sag.

Skæringsdatoen for Sovjet var den 22. november, dagen efter debatten i Forbundsdagen i Vesttyskland og dagen for modtagelsen af de første missiler eller dele deraf i Vesttyskland. Det er, som om den 22. november er gjort til opstillingsdagen. Ved debatten her den 3. november rejste jeg spørgsmålet: hvordan definerer man opstillingen? Hvor når er disse raketter opstillet? Jeg mener, at det er de ikke før, de er operationsklare, og jeg stillede dette spørgsmål både til udenrigsministeren og til samtlige ordførere. Udenrigsministeren gav mig et klart svar, at det er de ikke før, de er operationsklare, dvs. at man kan trykke på knapperne. Hr. Lasse Budtz kom med et lidt vagt svar, og ingen af de øvrige ordførere kom med noget svar. Derfor vil jeg gerne gentage mit spørgsmål til de forskellige ordførere i dag, fordi jeg synes, det er meget væsentligt, at vi ved, hvad vi egentlig taler om.

Dobbeltbeslutningens ene del taler netop om opstilling ved udgangen af året 1983, hvis der ikke opnås forhandlingsresultater. Derfor er det helt urimeligt, at Sovjet har forladt forhandlingerne og nu oven i købet truer med at stille yderligere raketter op i Østtyskland og Tjekoslovakiet.

Her må man ikke være blind for den store forskel, der er mellem Øst og Vest. Sovjet og dets satellitstater er lukkede totalitære systemer. Derfor kan man stille raketter op uden

at spørge befolkningen, og uden at der kan laves nogen demonstrationer, og hvis der er tilløb til sådanne demonstrationer, så skal de nok blive splittet. For at gentage, hvad hr. Steen Folke sagde, selv om det er på tysk, »Ordnung muss sein«, og det mente hr. Steen Folke skulle gå på Vesten.

I Vesten tillader man demonstrationer, når de er ikke-voldelige, men det er ikke så længe siden, der var en fredsdemonstration i Holland, hvor folk demonstrerede for fred og benyttede lejligheden til at smadre butiksvinduer og stjæle, hvad de kunne komme til. Så giver jeg ikke så forfærdelig meget for den slags demonstrationer.

Desværre spiller man på frygten, og det bliver dygtigt udnyttet af nogle venstredrejede partier. Det er jo sådan set klogt gjort. De tror oven i købet, der er stemmer i det, fordi vi jo alle sammen er bange for det djævelske stads.

Bogtrykkerkunstens opfinder, Gutenberg, har faktisk meget på sin samvittighed, for nu kan man altså gå tilbage både i Folketingstidende og i aviserne. Jeg faldt over en artikel i Jyllands-Posten den 3. december sidste år under overskriften: »SF har en plan, som skal slå Anker Jørgensen ud af NATO-kurs«. Den er sat op i 7 punkter af hr. Pelle Voigt og er lavet sådan lidt profetisk. Noget af det, som han profeterer, er rigtigt, det har slået til, og andet i de 7 punkter har ikke slået til, men det sidste punkt, der kaldes slutmålet, vil jeg gerne have lov at citere:

»Det syvende og foreløbig sidste skridt er socialdemokratiets nej til det NATO-samarbejde, som socialdemokratiet med Hans Hedtoft, H. C. Hansen, Viggo Kampmann og Jens Otto Krag i spidsen aldrig før har sat spørgsmålstegn ved.«

Det er det, som er SFs hovedmål over for socialdemokratiet, og jeg finder, at det er en uhyggelig sammenblanding af indenrigspolitisk magtkamp mellem socialdemokratiet og SF og en spillo bold med Danmarks sikkerheds- og forsvarspolitik.

Nu bliver det spændende at se, hvad socialdemokraterne stemmer til den af fremskridtspartiet fremsatte dagsorden. Nu får socialdemokratiet lejlighed til at komme ud af busken, og da fremskridtspartiets dagsorden, hvis socialdemokratiet stemmer for – vi har ikke hørt nogle tilkendegivelser endnu – skulle kunne vedtages med $\frac{2}{3}$ flertal i dette

[Arentoft]

folketing, vil jeg gerne anmode formanden om at sætte denne dagsorden til afstemning først.

Men vi skal også afvente, hvad der sker i den nærmeste tid. Som jeg har sagt i flere af de foregående debatter, er det således, at Sovjet kun respekterer, når der er styrke bag. Det var NATOs dobbeltbeslutning, der bragte Sovjet til forhandlingsbordet i Genève. Svaghed er noget, som Sovjet foragter.

Forleden så jeg i en Ritzaumeddelelse, at den russiske forhandler, Kvitsinskij, ville vende tilbage til Genève på lørdag. Der var dog ingen dato på denne lørdag, men selv præsident Andropovs brev til NATOs regerings- og statschefer og også til den danske statsminister åbner dog mulighed for, at forhandlingerne kan genoptages. I Radioavisen i morges blev det meddelt, at den amerikanske udenrigsminister, George Shultz, og den russiske udenrigsminister, Gromyko, formentlig vil mødes i januar 1984. Vi må afvente resultatet af NATO-ministermøderne her om en uge. Der kan komme et udspil derfra, som ændrer situationen, blot vi ikke fra dansk side forplumrer situationen med dagsordener og al den slags sjov, som vi kan have herinde, men som er så uhyre skadeligt for Danmark.

Jeg kan med det samme sige, at fremskridtspartiet stemmer nej til den af hr. Steen Folke og hr. Gert Petersen fremsatte dagsorden, der vender sig imod NATOs dobbeltbeslutning. Fremskridtspartiet står ved dobbeltbeslutningen. Vi er ordholdende. Af samme grund siger vi nej til den af hr. Lasse Budtz fremsatte dagsorden, at vi på Danmarks vegne i NATO-ministerrådsmødet skal tage klart afstand fra den påbegyndte opstilling af de 572 mellemdistanceraketter. Det er nemlig kun forberedt, de er ikke opstillet, men jeg venter, at de forskellige ordførere vil give mig et svar på det spørgsmål, som jeg stillede.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Hr. Arentoft meddelte heroppefra som en slags nyhed, at SF ser det som sin opgave at få et flertal også omfattende socialdemokratiet til engang at melde Danmark ud af NATO. Det er ikke nogen fantastisk nyhed, al den stund det har været SFs politik, siden

vores parti blev dannet i 1958, at prøve at få sådan et flertal. Men jeg vil da gerne, når nu hr. Arentoft tager den pågældende artikel i Jyllands-Posten op, benytte lejligheden til at bekræfte, at artiklen er korrekt. Disse citater i Jyllands-Posten er fuldstændig rigtige. De er et udtryk for, hvad vi mener. De er et udtryk for, at vi stræber efter et brud med NATOs oprustningspolitik og i sidste instans med NATO selv, når der bliver et flertal i befolkningen for at forlade NATO. Så også på dette punkt viser det sig, at Jyllands-Posten af og til refererer ganske godt, ganske præcist og ganske korrekt. Jeg føler i hvert fald ikke som visse andre nu et godt stykke tid efter, at udtalelsen har været bragt, nogen som helst trang til at trække et eneste ord af det, jeg den 3. december sidste år udtalte til Jyllands-Posten, tilbage. Ellers ville jeg sikkert også have gjort det på et noget tidligere tidspunkt.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Ja, vi kan jo glæde os over præcisionen i Jyllands-Postens reportage.

Jeg ville godt sige til hr. Arentoft, at hans historiske kundskaber lader noget tilbage at ønske. Han sagde, det var dobbeltbeslutningen, der bragte Sovjetunionen til forhandlingsbordet. Nu tillægger hr. Arentoft åbenbart breve fra sovjetiske statschefer stor betydning. Han dvælede længe ved hr. Andropovs brev. Så må man minde hr. Arentoft om eller fortælle ham det, for han ved det måske ikke, at Bresjnev faktisk sendte et brev til daværende statsminister Anker Jørgensen den 15. oktober 1979, ja, han sendte det ikke bare til den danske statsminister, men til samtlige NATO-landes statsministre og tilbød forhandlinger om mellemdistanceraketterne i Europa. Det var ikke kun i brevform, dette tilbud fremkom. Det fremkom også igennem taler, igennem artikler osv., men der var altså også en direkte henvendelse til NATO-staternes regeringschefer med et tilbud om forhandlinger omgående. Det var 3-4 måneder før dobbeltbeslutningen, hr. Arentoft.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

[Lasse Budtz]

Jeg skal for god ordens skyld allerede på dette tidspunkt meddele, at socialdemokratiet ikke kan stemme for den dagsorden, som hr. Arentoft fremsatte på fremskridtspartiets vegne.

Der er som bekendt ikke nogen tvivl om socialdemokratiets holdning til NATO, og de mange sidste debatter har givet os stor anledning og god anledning til at bekræfte, at socialdemokratiet mener, Danmark fortsat skal være medlem af NATO. Men det er jo ikke det, det drejer sig om ved denne lejlighed. Ærlig talt tror jeg, at hr. Arentoft har fremsat sin dagsorden i håb om, at han derved kunne hindre, at andre dagsordener kom til afstemning. Under alle omstændigheder kan vi ikke godtage fremskridtspartiets dagsordensforslag.

(Kort bemærkning).

Margrete Auken (SF):

Nu har både hr. Erhard Jakobsen og hr. Arentoft sagt, at Sovjetunionen havde, det havde man kunnet se, vist respekt for den fasthed, som NATO havde udvist med dobbeltbeslutningen.

Jeg vil egentlig meget gerne have eksemplificeret, hvorved denne respekt havde vist sig. Meget tyder på, at Sovjetunionen er omtrent lige så vanvittig som NATO og derfor svarer igen på nøjagtig samme måde, og hvad vi indtil nu har hørt, tyder på, at det hele nu kommer til at gå betragteligt stærkere.

Vi håber naturligvis, at Sovjetunionen ikke vil leve op til det billede, som bl. a. de borgerlige her giver af den, men meget tyder på, at den gør det. Det gør bestemt ikke situationen mere betryggende, at der skal så megen røg af sted fra folk her, når man påstår, at det har hjulpet nogle steder. Vi får et forfærdende svar, tyder meget på.

(Kort bemærkning).

Arentoft (FP):

Først til hr. Pelle Voigt. Selvfølgelig er det da ikke en nyhed, når jeg tager en artikel fra den 3. december sidste år op, men det kunne godt være, der var mange, der ikke kunne huske den. VS har hele tiden tonet rent flag, det er socialdemokraterne, jeg angriber, og nu meddeler ordføreren, at socialdemokratiet

ikke kan stemme for, at vi bekræfter vores medlemskab af forsvarsalliancen NATO, på trods af at socialdemokraterne altid har sagt, at der ikke er noget alternativ til NATO. Det skal så bortforklares med, at man betragter det som en afværgedagsorden. Jeg sagde, da jeg forelagde den, at det netop var for at prøve at samle et stort flertal i dette folketing, så vi både udadtil og indadtil kan stå som et troværdigt land. Men nu har altså socialdemokratiet afsløret sig selv som komplet utroværdigt, og jeg synes, det er så uværdigt, at det største parti i dette land ikke vil stå ved, hvad der står i en dagsorden, men benytter det til noget taktisk, til noget partipolitisk. Det er uhyggeligt.

Bilgrav-Nielsen (RV):

Den debat, vi har nu, er, som andre har sagt det, en gentagelse af tidligere debatter. Jeg mener nok, der er grund til i dag at hæfte sig ved det specielle i situationen, at vi i denne måned, om få dage, har 4 års dagen for vedtagelsen af dobbeltbeslutningen. Den omstændighed, at forhandlingerne er brudt sammen om mellemdistanceraketterne, kunne passende bruges til, at vi så drager nogle konklusioner af de 4 år, der er forløbet, siden dobbeltbeslutningen blev vedtaget, og det vil jeg da så gøre.

Vi har i det radikale venstre fra første færd vendt os imod denne dobbeltbeslutning, fordi vi anså den for at være en sikker vej til fortsat oprustning, og vi er desværre i stand til at konstatere, at den forudsigelse har holdt stik. I enhver henseende har dobbeltbeslutningen været negativ. Vi kan se, hvordan det er gået med oprustningen i de 4 år, vi har levet med den beslutning. Den er fortsat med uformindsket styrke. Vi kan se, at spændingen af den grund er forøget mellem Øst og Vest, og derfra er der udgået usikkerhedsmomenter videre omkring i verdenssamfundet.

Dobbeltbeslutningen har også været årsag til, at der er skabt en større tillidskløft imellem befolkningerne og de politiske ledere i en lang række lande. Det er en ganske naturlig følge af, at dobbeltbeslutningens trussel om at opstille nye atomvåben virker terroriserende på befolkningerne. Derudover har dobbeltbeslutningen skabt store vanskeligheder for sammenholdet i NATO, især mellem

[Bilgrav-Nielsen]

de vesteuropæiske lande og USA, og det er jo faktisk tragisk, idet det var det modsatte, man mente dobbeltbeslutningen kunne medvirke til.

Dobbeltbeslutningen har gjort det sværere for de enkelte NATO-lande i FN at arbejde aktivt for fredens opretholdelse, og det er nok en af de meget alvorlige sider af dobbeltbeslutningen. Det er helt tydeligt, at den anden side af dansk sikkerhedspolitik, som har at gøre med fredsarbejdet inden for FNs rammer, faktisk er blevet umuliggjort af den. I hvert fald er det tydeligt, at der altid henvises til dobbeltbeslutningen og det sammenhold, som man siger der bør være mellem NATO-landene om denne dobbeltbeslutning, hvad der forhindrer os i at tage den klare stilling i FN-sammenhæng, som vi ellers ønsker.

Der er altså en række negative sider som følge af dobbeltbeslutningen. Der er ingen positive sider. Men uanset dette fastholder regeringen den, og socialdemokratiet kan ikke få sig til at tage afsked med den. Man fastholder den undertiden med nogle ganske absurde argumenter. Et af dem er leveret af den tidligere udenrigsminister, som har sagt, at uanset om dobbeltbeslutningen er forkert eller ej, skal vi stå fast på den.

Det er også sagt om dobbeltbeslutningen, at det ikke er opstillingsdelen, oprustningsdelen, der er det vigtigste. Der er ikke noget militært argument for flere atomvåben, men det vigtigste ved dobbeltbeslutningen er det politiske signal, der ligger i den. Jeg må da spørge: hvordan kan man mene, at der er et vigtigt politisk signal i en dobbeltbeslutning, hvor den militære del, nemlig opstillingsdelen, erkendes ikke at have nogen betydning? Hvordan skal det kunne virke politisk over for modparten? Hvordan skal det kunne virke politisk for det indre sammenhold imellem de lande, der har underskrevet dobbeltbeslutningen? Det er en absurd tankegang.

Dobbeltbeslutningen har været en fiasko. Folketinget burde derfor i dag tage endelig og klar afsked med dobbeltbeslutningen. Jeg kan forstå, at der er visse vanskeligheder forbundet hermed for socialdemokratiet. Man kan i hvert fald ikke udtrykke sig så klart, selv om jeg nok mener, at man indirekte med den dagsorden, man har formuleret, reelt tager afstand eller er på vej til at tage afstand fra dobbeltbeslutningen. Det hilser vi

meget velkommen. Den klareste dagsorden i dag at få vedtaget ville være den dagsorden, som er fremsat af hr. Steen Folke på VS' og SFs vegne, idet den udtrykkeligt tager afstand fra dobbeltbeslutningen, men vi er parat til at stemme for den dagsorden, som hr. Lasse Budtz har fremsat, fordi den dog kræver en klar afstandtagen i NATO fra den igangværende opstilling af de nye atomraketter, og fordi den klart animerer til en fortsættelse af forhandlingerne.

Jeg vil godt tilføje, at vi i dag, synes jeg, alle bør konstatere, at de forhandlinger, der skal følge, og som forhåbentlig stadig er i gang omkring de langtrækkende atomvåben, nu skal føres videre i den sammenhæng. Der er ingen udsigt til et godt resultat bare ved at ville holde disse forhandlinger adskilt. Der er et forhandlingsforlis omkring mellemdistanceraketterne, der er fortsat forhandlingskonтакт om de langtrækkende atomraketter. Vi mener, at man nu skal stile efter en sammenkobling på det niveau.

Hvad jeg her har sagt om dagsordenerne fra henholdsvis VS, SF og socialdemokratiet, fører automatisk til den konklusion, at vi må afvise det dagsordensforslag, som hr. Arentoft har fremsat i den klare hensigt, at han ikke ønsker, at folketetinget skal tage stilling til det, som er dagens debateme, men det ønsker vi at vi skal.

Til sidst vil jeg godt stille et par spørgsmål til udenrigsministeren foranlediget dels af en udtalelse til Information i dag, som i hvert fald på nuværende tidspunkt ikke er dementeret, dels af, hvad udenrigsministeren sagde i sin tale her for lidt siden. Udenrigsministeren sagde i sin tale, at det var et meget positivt træk, at man nu ensidigt fra Vesteuropas side på det seneste NATO-ministermøde havde besluttet at trække nogle ældre taktiske atomvåben tilbage. Det har vi set, at det har man besluttet. Nu skal der her gøres opmærksom på – det håber jeg udenrigsministeren kan bekræfte – at den beslutning skal realiseres over en længere årrække. Jeg vil gerne spørge udenrigsministeren, om han kan bekræfte, at det er planen, samtidig med at man trækker disse ældre atomvåben væk, at tilføre Europas forsvar de nye neutronvåben i stort set samme omfang, som man trækker de gamle udslidte våben tilbage.

Endelig vil jeg gerne sige til udenrigsministeren: hvis det nu forholder sig sådan, at

[Bilgrav-Nielsen]

udenrigsministeren og regeringen vælger at administrere den socialdemokratiske dagsorden, som jeg håber bliver vedtaget, kan man så gå ud fra, at udenrigsministeren vil argumentere aktivt for den og ikke, som han i dag til Information giver udtryk for, vil betegne denne dagsorden som værende – jeg citerer – »en tom demonstration«. For os andre er det ikke nogen tom demonstration, at vi siger nej til nye atomvåben, og hvis regeringen accepterer den dagsorden, der er stillet, går jeg ud fra, at regeringen også vil fremføre denne dagsorden i den ånd, den er vedtaget i her i folketinget.

Birkholm (VS):

Udenrigsministeren nævnede i sin redegørelse fire sikkerhedspolitiske grundelementer, som efter hans opfattelse afspejles i NATOs dobbeltbeslutning. Jeg deler ikke udenrigsministerens opfattelse. Jeg mener ikke, at dobbeltbeslutningen afspejler hverken forsvar eller afspænding som to eksempler, udenrigsministeren nævnede. Men lad det nu ligge. Mere interessant, synes jeg, er det element, som udenrigsministeren ikke nævnede, men som efter min opfattelse må være det mest centrale element i enhver sikkerhedspolitik, nemlig demokratiet. Jeg forstår godt, at udenrigsministeren ikke nævnede demokratiet. Det vesttyske ugemagasin *Der Spiegel* er kommet i besiddelse af hemmelige amerikanske regeringsdokumenter fra årene 1978–79. Det drejer sig om rapporter og memoranda i det amerikanske udenrigsministeriums og det nationale sikkerhedsråds debat omkring dobbeltbeslutningsprocessen. Dokumenterne, som omtales i *Der Spiegel* fra den 21. november i år, fastslår bl. a., og jeg citerer:

»Det stod fra begyndelsen fast i NATO, at der under alle omstændigheder skulle foretages følgerustning i et vist omfang. En nulløsning var ikke for alvor på tale, hverken i Washington eller noget andet sted«.

Det er en afsløring, som meget direkte modsiger de påstande, som udenrigsministeren fremsatte i redegørelsen for lidt siden. Det fremgår også af *Der Spiegel*s afsløringer, at de amerikanske embedsmænd hele tiden var af den opfattelse, at de sovjetiske SS-20re ikke betød nogen væsentlig forøget trussel imod NATO sammenlignet med de tidligere SS-4 og SS-5, og at den for længst fastlagte

militære beslutning om at udstationere et antal mellemdistanceraketter blev tilføjet en politisk overbygning om forhandlinger, fordi man allerede på det tidspunkt i USA kalkulerede med en modstand i den vesteuropæiske offentlighed. Det fremgår af disse dokumenter.

Disse afsløringer i *Der Spiegel* bekræfter til fulde nogle undersøgelsesresultater, som jeg selv har offentliggjort i dagbladet *Information* samme dag, nemlig den 21. november i år. De materialer, som jeg har fremdraget, dokumenterer for det første, at beslutningen om at producere og udstationere de nye Pershing II og krydsermissiler blev taget allerede 3½ år, før dobbeltbeslutningsmødet overhovedet fandt sted i NATO. Den blev taget og flere gange bekræftet på en lang række lukkede møder i NATOs atomplanlægningsgruppe. Den blev taget af militære eksperter og diplomatembedsmænd og derefter bare ratificeret af politikerne som en ren formalitet, og den blev taget uden nogen som helst parlamentarisk baggrund i noget NATO-land.

Materialerne dokumenterer for det andet, at det amerikanske forsvarsministerium allerede i februar 1979, altså 10 måneder før dobbeltbeslutningsmødet, afgav ordren på Pershing II til levering nu her i efteråret.

Materialerne dokumenterer for det tredje, at Danmarks accept af dobbeltbeslutningen ikke alene blev givet uden forudgående rådslagning i det udenrigspolitiske nævn, men at Danmark bandt sig, allerede lang tid før dobbeltbeslutningen formelt blev truffet, først og fremmest gennem atomplanlægningsgruppens High Level Group. Det skete, uden at forsvarsudvalget blev bare orienteret, og det parlamentariske demokrati blev i enhver henseende sat ud af spillet. Da spørgsmålet på et sent tidspunkt, nemlig i maj 1979, blev rejst i folketinget, lød svaret: det er der slet ikke grundlag for at diskutere endnu herinde.

Folketinget er med andre ord blevet bondefanget ind i dobbeltbeslutningen, og det samme gælder for en række andre NATOLandes parlamenter. Det rejser selvfølgelig spørgsmålet om dobbeltbeslutningens gyldighed overhovedet. Hvordan kan mennesker egentlig gøres ansvarlige for en beslutning, som de slet ikke har været med til at træffe, som de slet ikke har haft noget kendskab til

[Birkholm]

før lang tid senere? Hvordan kan folkettinget gøres ansvarligt?

Hvis folketingets flertal vil anerkende, at sikkerhedspolitikken går ud på at forsvare demokratiet, og at demokratiet i øvrigt er det bedste forsvar, må det samme flertal samtidig fralægge sig ansvaret for dobbeltbeslutningen, erklære dobbeltbeslutningen ugyldig. Den har ingen demokratisk basis.

Historien om dobbeltbeslutningen er langtfra enestående. Så sent som i går måtte forsvarsministeren her i spørgetiden bekræfte, at den daværende danske forsvarsminister i 1980 skrev under på et NATO-communiqué, der hilste de gigantiske britiske oprustningsplaner om mindst 640 nye atombomber på u-bådsbaserede Trident II-missiler velkommen. Det skete uden forudgående rådslagning i udenrigsnævnet eller forsvarsudvalget. Danmarks tilslutning til dette tiårs mest frygtelige vestlige atomvåbenprojekt blev givet uden demokratisk basis sådan ohne weiter. Dette helt friske eksempel, som vi fik i går, beviser endnu en gang den tese, som jeg flere gange har fremført her i tinget, nemlig at den tiltagende militarisering af samfundene, den tiltagende oprustning kun kan finde sted på bekostning af en tiltagende fjernelse af demokratiet. Logikken i den sammenhæng er næsten alt for indlysende. Det er kun ved at sætte befolkningen og den sunde menneskefornuft ud af spillet, at de militære eksperter kan få held til at drive oprustningen over i så vanvittige baner, som Pershing II, krydsermissilet og SS-20ren er udtryk for. Det er et aspekt af oprustningsproblemet, som jeg synes de demokratisk sinde-
de partier herinde skulle begynde at overveje lidt nøjere, for ikke at sige meget nøjere.

Så vil jeg gerne vende mig til udenrigsministerens udtalelse om, at den sikkerhedspolitiske stabilitet i Europa ikke fremmes ved, at én part insisterer på en massiv og truende overlegenhed. Det er en udtalelse, som jeg er meget enig i. Men hvem er det egentlig, der insisterer på en massiv og truende overlegenhed?

Som jeg allerede påpegede under folketingets debat den 3. november i år, er Pershing II-missilet et våben, der kun kan anvendes i fredstid. Det kan kun anvendes i første slag. Det er en militær logisk følge af den måde, missilet deployeres på, nemlig på tunge, rullende vogntog, der ruller op og ned i Vest-

tyskland meget tæt ved Øst-Vest-grænsen og umiddelbart iagttageligt for Warszawapagten. I tilfælde af at en kernevåbenkrig allerede er brudt ud i Europa, vil Pershing II på grund af missilets farlighed med sikkerhed blive det første mål for et sovjetisk angreb. Pershing II har derfor ingen som helst værdi som afskrækkelsesvåben, det har kun værdi som et våben, der fyres af, førend modparten trykker på aftrækkeren. Se, det er en trussel, som ikke fremmer den sikkerhedspolitiske stabilitet, hr. udenrigsminister.

Det værste ved det hele er, at de 572 nye missiler kun er det første og meget beskedne kontingent af førsteslagsvåben i et meget omfattende program. I løbet af de kommende år velsignes vi med mere end 640 britiske, 1.440 amerikanske kernevåben på Trident II u-bådsmissilet, med 1.055 kernevåben på MX-missilet, med 3.500 luftbaserede krydsermissiler, med 36 franske Mirage 2000 bombefly og med alle de forskellige nye amerikanske bombefly osv. osv. Alene de amerikanske igangværende programmer omfatter ifølge William Arkin mere end 23.000 nye spræghoveder, som skal være færdige inden 1990. Det er en trussel, som ikke fremmer den sikkerhedspolitiske stabilitet, hr. udenrigsminister.

Jeg indrømmer gerne, at de 120 SS-20re, som Sovjetunionen har tilbudt at reducere deres mellemdistanceraketter til, er 120 for meget, men vi må lige have de rette proportioner i sagerne.

Det er en usikker tid, vi bevæger os ind i, med alle disse vestlige og østlige oprustningsprogrammer. Det er en tid, hvor sandsynligheden for atomragnarok er større end sandsynligheden for, at vi ikke får det, som den amerikanske journalist Jonathan Shell meget rigtigt har påpeget i sin bog »Jordens skæbne«. Håbet i denne tid ligger i fredsbevægelserne. Det er dem, der har flyttet et flertal her i folkettinget, og hvis det bliver ved på denne måde, skal det også nok lykkes at få det flertal, som eksisterer i befolkningen imod atomvåben, frem herinde i folkettinget. Jeg synes, hr. Erhard Jakobsen giver en billig undskyldning for ikke at manifestere sit ønske om fred, når han henviser til, at man ikke kan manifestere det i østlandene, at man dér bliver fængslet for at tilkendegive sine fredsonsøker. Det er en meget dårlig undskyldning for ikke at ytre sig her.

[Birkholm]

Til sidst vil jeg gerne om de fremsatte dagsordener sige, at jeg finder ikke den afgørende forskel på den af VS og SF fremsatte dagsorden og den af socialdemokratiet fremsatte dagsorden; jeg finder ikke den afgørende forskel på formuleringen »at tage skarpt afstand fra« og »tage klart afstand fra«. Det er rigtigt, at VS' og SFs dagsorden er den klareste, som hr. Bilgrav-Nielsen sagde, men jeg finder, at hovedlinjen i de to dagsordener er den samme. At der står i VS' og SFs dagsorden, at folketetinget vender sig imod NATOs dobbeltbeslutning, er jo nærmest dobbeltkonfekt, for det fremgår også af den socialdemokratiske dagsorden, at man tager afstand fra opstilling af de 572 raketter, og det må jo selvfølgelig også være at vende sig imod dobbeltbeslutningen.

Steffensen (KrF):

Den interesse for freds- og udenrigspolitik, som socialdemokratiet, SF og VS viser med de talrige debatter her i folketetinget, kan man have forskellig mening om. Men det er, når alt kommer til alt, en meget alvorlig sag, endog så alvorlig, at man kan blive helt betænkelig ved, at der nu er gået inflation i begrebet fred og sikkerhed. Ved denne mængde af spørgsmål og dagsordensforslag risikerer man nemlig, at ønsket om at blive taget alvorligt forsvinder, og det er der jo ingen der kan have interesse i.

Kristeligt folkeparti ser med bekymring på, at socialdemokratiet, der dog har haft en væsentlig indflydelse på Danmarks udenrigs- og sikkerhedspolitik igennem mange, mange år, i deres iver for ikke at miste terræn til venstrefløjen svigter tidligere indgæede aftaler, og det forekommer kristeligt folkeparti, at denne holdning er søgt, for ikke at sige ynkelig. Det virker underligt, at det tidligere så ansvarlige socialdemokrati bevidst spiller bold med Danmarks forsvars- og sikkerhedspolitik.

Det er naturligvis fortsat en opgave for regeringen at bidrage til nedrustningen i verden, og for kristeligt folkeparti er det afgørende, at forhandlingerne igen optages snarest. Derfor kan kristeligt folkeparti helt tilslutte sig udenrigsministerens ord, når det bl.a. hed i dag i hans tale:

»Ansvarlighed og gensidighed må forandre, at forhandlingerne genoptages snarligt, og

våbenkontrol er for vigtigt et spørgsmål til, at der burde være råd til at lade det hvile. NATO-landene har jo da også for deres del for længst erklæret sig både beredt og villige til under alle omstændigheder at videreføre disse forhandlinger. Dette bør vi alle kunne medvirke til blev en realitet snarest muligt.«

Formanden:

Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsætte mødet. Det genoptages i dag kl. 13.30.

Mødet udsat kl. 11.58

Mødet genoptaget kl. 13.30

Forhandlingen genoptoges.

Halvgaard (FP):

Jeg tror snart, at den danske befolkning er træt af de ständige debatter her i folketetinget og det ordkløveri, der foregår omkring de omstridte raketter.

Efter snart syv debatter har jeg forstået det således, at filosofien bag NATO-beslutningen om opstillingen af de 572 raketter stadig væk er, at afskrækkelsen og dermed forebyggelsen af krig er den afgørende faktor. Ideen er, at man må kunne imødegå enhver aggression på et tilsvarende niveau for derigennem at overbevise modparten om, at man ikke kan vinde nogen fordel ved at starte en atomkrig. Derigennem øges troværdigheden af den strategiske afskrækkelse.

Det må således være i hele menneskehedens interesse, at vi aldrig kommer i en situation, hvor man kan sige, at det at vinde en atomkrig pludselig bliver et meningsfuldt udsagn. I en af sine sidste taler betegnede Winston Churchill anden verdenskrig som den unødvendige krig – unødvendig, fordi den kunne være undgået, hvis den vestlige verdens frie nationer i tide havde forenet sig, havde samlet deres kræfter og havde vist vilje til at modstå Hitlers, Mussolinis og Japans anslag mod deres frihed og selvstændighed.

Desværre ser jeg for Danmarks vedkommende en indre trussel, der for mig er lige så farlig som raketterne i Øst og Vest. Denne indre trussel kommer fra en befolkningsgruppe, som i den grad har vænnet sig til et demokrati, der sikrer dem i alle ender og kan-

[Halvgaard]

ter, en befolkningsgruppe, som tager friheden som en selvfølge og glemmer, at situationen i dag er lige så rystende farlig, som situationen var i 1930'erne, blot med kommunismen i stedet for nazismen.

Hr. Anker Jørgensens argumentation for socialdemokratiets stilling i denne sag forstår jeg ikke, men hr. Gert Petersens og hr. Steen Folkes partiers forsøg på at undergrave vor forsvars- og sikkerhedspolitik er uværdigt og tangerer efter min bedste overbevisning et forræderi mod Danmark på linje med omstændighederne omkring nazismens medløbere forud for og omkring Danmarks besættelse i 1940.

Damgaard Nielsen (FP):

Som ny her på denne store arbejdsplads er der visse ting, som en enfoldig sjæl ikke kan forstå. Jeg forstår ikke det mindste om atomraketter, missiler og hvad egenskaber de forskellige raketter har. Det siger mig ingenting. Men som gammel skakspiller ved man, når det kan udarte sig til det, vi kalder en pat, dvs. der er ingen, der kan vinde det spil, og heller ingen kan tabe det.

Det får mig til at spørge udenrigsministeren: har udenrigsministeren indtryk af, om supermagternes forhandlingssammenbrud kan have forbindelse med det franske præsidentvalg og det franske atomlager?

Ved det sidste franske præsidentvalg blev han godt bistået af en dansk statsminister, og der er ingen tvivl om, at hvis ikke han havde fået den kæmpehåndsrækning, det er i en valgkamp at have en mand som vores daværende statsminister til at sige god for sig, så var den franske præsident nok ikke blevet valgt. Jeg vil også gerne spørge udenrigsministeren, om han kan bekræfte eller afkræfte, at den nuværende atomraketsituation i Europa indirekte kan føres tilbage til den forhenværende danske statsminister.

Jørn Jespersen (SF):

Frygten for en dødsensfarlig optrapning af atomvåbenkapløbet som en konsekvens af NATOs dobbeltbeslutning har nu desværre vist sig at være yderst reel. Resultatet af dobbeltbeslutningen blev, som SF hele tiden har påpeget at den ville blive, en påbegyndelse af opstillingen af de 572 NATO-raketter.

Til trods for en enorm folkelig modstand er det ikke lykkedes at forhindre, at raketterne nu begynder at blive opstillet. Fejlen ligger i selve dobbeltbeslutningen, og Danmark og socialdemokratiet har desværre et ansvar for opstillingen, fordi man i 1979 accepterede dobbeltbeslutningen. Hele forløbet omkring dobbeltbeslutningen viser, at man fra NATOs side ikke har taget forhandlingsaspektet alvorligt, men har sigtet helt klart imod en opstilling af raketterne.

For det første kom forhandlingsaspektet først ind i drøftelserne på et meget sent tidspunkt, efter at selve raketplanerne var på plads; formålet med forhandlingerne var at sløre oprustningstiltagene.

For det andet vidste man forud for dobbeltbeslutningen, at Sovjet havde foreslået forhandlinger og fremlagt et konkret tilbud, men det ville man end ikke undersøge.

For det tredje tog man i NATO og på det famøse ministerrådsmøde i december 1979 ingen notits af Danmarks forsøg på at få beslutningen udskudt i et halvt år, så forhandlinger med Sovjet kunne forsøges – vel at mærke under den forudsætning at også Sovjets atomarsenaler på dette område blev fastfrosset, og det accepterede man fra dansk og fra socialdemokratisk side.

For det fjerde viser præsident Reagans udspil – den såkaldte nulløsning – at man fra USAs side ikke ønskede forhandlinger. Man foreslog helt urealistisk, at Sovjet skulle fjerne samtlige sine mellemdistanceraketter, hvis NATO skulle undlade opstillingen af krydserraketter og Pershing II, uden hensyn til de franske og engelske mellemdistanceraketter, uden hensyn til de u-bådsbaserede NATO-raketter og uden hensyn til, at kravet var langt mere vidtgående end den situation, der eksisterede, før Sovjet opstillede én eneste SS-20.

For det femte har man oven i købet stædigt holdt fast ved denne nulløsning og administreret den fuldstændig ultimativt. Det tyder ikke på forhandlingsvilje.

For det sjette er det afslørende, at de danske anmodninger om et ministerrådsmøde forud for opstillingens påbegyndelse, som kunne vurdere situationen, ganske er blevet overset.

Alt i alt må det altså konkluderes, at dobbeltbeslutningen i virkeligheden var en enkeltbeslutning, nemlig en beslutning om at opstille NATO-raketter.

[Jørn Jespersen]

Når der i dag i folketetinget kan konstateres et flertal for, at Danmark skal fralægge sig ansvaret for opstillingen af raketterne, er der derfor også uanset de formuleringer, der anvendes, reelt tale om en undsigelse af dobbeltbeslutningen. SF ser gerne, at det siges ligeud. Det er klart, at tager vi afstand fra raketterne, jo stærkere pres kan vi så lægge på USA for at indstille sig på reelle og seriøse forhandlinger, og jo større opmuntringer giver vi fredsbevægelserne i Danmark og i andre lande.

Den største trussel mod freden i Europa og hele verden er præsident Reagans og NATOs oprustningsplaner. Det er derfor glædeligt, at det danske folketing i dag formodentlig og forhåbentlig siger fra over for de 572 raketter, men det er ikke nok, hvis oprustningsvanviddet skal standses.

Danmark må endnu kraftigere markere en aktiv indsats for at bryde den onde cirkel. Vi må sætte ind mod selve NATOs atomkrigsstrategi, som bygger på overlegenhed, og som bygger på førsteslagsevne på atomområdet. Det kan ske gennem en lang række initiativer.

Danmark må fastholde sit nej til de 572 raketter og stille et krav om, at hver eneste af de raketter, som opstilles, bliver pillet ned igen.

Danmark må udtræde af NATOs atomplanlægningsgruppe. Når vi siger nej til NATOs helt konkrete oprustningsinitiativer, kan vi heller ikke medvirke ved planlægningen af atomkrigen.

Danmark må opsigte base- og forstærkningsaftaler med andre NATO-lande, fordi de fjerner dansk selvbestemmelsesret i en krisesituation. Danmark må sige klart nej til atomvåben på dansk jord, også i krise- og krigstid.

Danmark må yde en aktiv indsats for en nordisk atomvåbenfri zone med selvstændige udspil fra Norden.

Forhåbentlig vil socialdemokratiet som en naturlig konsekvens af sin stillingtagen i dag også medvirke til disse forslags vedtagelse.

Riishøj (SF):

Det ser ud til, at hr. Halvgaard vil prøve at overgå udenrigsministeren i meget skarpe bemærkninger. Han sammenligner os med dem, der gav efter for nazismen i 30'erne,

Münchenforliget. Jeg erindrer tydeligt, hvad hr. Halvgaard har sagt under de seneste Sydafrikadebatter – hvordan han synes, at styret f.eks. i Sydafrika er smukt. Hr. Halvgaards verdensbillede er skruet sammen på en måde, der gør den sammenligning helt uhyrlig.

Der er sagt mange smukke ord om europæisk sikkerhed og sammenhold i NATO i dag, og der er nok grund til – bl.a. på baggrund af hr. Halvgaards bemærkninger – at sige noget herom. Vi havde jo i 1970'erne noget, man kaldte afspænding. Den gav visse fremskridt for Europa. Til det positive hører, at grænserne i Europa dengang fik noget, der kunne ligne en traktatmæssig fastsættelse. Samtidig blev afspændingen løftestang for et økonomisk samarbejde mellem Øst og Vest. Modsat under den kolde krig i 1950'erne har Europa i dag en materiel interesse i at fastholde afspændingen. Derfor er det absurd, at netop Europa nu skal være skueplads for et nyt dødsensfarligt rustningskapløb.

Sagen er jo, at truslen mod Europas sikkerhed i meget høj grad er en trussel, der stammer fra forhold uden for Europa. Får vi atomkrig i Europa, kan det meget vel være resultatet af en ny storkrig i Mellemøsten, eksempelvis fremprovokeret af et israelsk-amerikansk storangreb på Syrien. Det er ikke sikkert, at Sovjetunionen forholder sig passivt hertil. En krig kan også være et resultat af en amerikansk militærintervention i Nicaragua og – hvem ved – i Cuba. En krig kan også være et resultat af en Øst-Vest-konfrontation i det sydlige Afrika, hvor fremskridtspartiet jo har sine venner. Vi kan meget vel se de vestlige såkaldte allierede i antikommunismens hellige navn stå på apartheidregimets side i den konflikt. Også den konflikt kan brede sig som en krig i Europa.

Der er også i dag blevet sagt meget om Sovjetunionen. Der gives fra borgerligt hold en usædvanlig koldkrigsudlægning, som sjældent genfindes f.eks. i den vesttyske debat. Jeg har indtryk af, at man i Vesttyskland har en langt mere nuanceret debat om dette problem, måske fordi Vesttyskland kender Sovjetunionen på godt og ondt, langt bedre end vi gør herhjemme.

Det skal meget klart fastslås, at vi i SF mener, at Sovjetunionen i sikkerhedspolitisk henseende i meget høj grad handler som en ganske traditionel supermagt. Men den sikkerhedspolitiske linje fra sovjetisk side er

[Riisshøj]

blevet forvaltet meget forskelligt igennem historien. I 1950'erne var Sovjetunionen dog involveret i planer om en neutralisering af Tyskland. Man trak sig tilbage fra Porkkala, og man trak sig tilbage fra Østrig. Samtidig har man i andre situationer som Ungarn i 1956, Berlin 1961, Czekoslovakiet 1968 og senest i Polen handlet usædvanlig hårdt, brutalt og militaristisk, men hver gang er det sket inden for den del af Europa, som Vesten har medansvar for kom til Sovjetunionen. Under alle omstændigheder skal det slås fast, at vi fremmer den militaristiske linje i Sovjetunionen gennem en oprustning som den, vi er vidner til nu. Vi opnår i hvert fald ikke mere demokrati og mere sikkerhed i Europa ved at gå den vej, som et mindretal her i folketinget og et mindretal af Europas befolkning anbefaler.

Vi ved, at Sovjetunionen har stærkt voksende økonomiske tab i forbindelse med de østeuropæiske lande. Den økonomiske krise i Østeuropa rammer Sovjetunionen meget hårdt. Hertil kommer udgifterne ved de store tropestyrker, Sovjetunionen har i Østeuropa, og hertil kommer endelig den voksende demokratiske opposition i de østeuropæiske lande, som vi fra SFs side støtter aktivt. Det kan godt være, at Sovjetunionen i en anden sikkerhedspolitisk situation – uden den oprustningsbølge, vi har nu – kunne tænke i andre baner. Det vil jeg i hvert fald ikke udelukke, men den mulighed udelukker man øjensynlig fra borgerligt hold.

Der er hårdt brug for andre måder at tænke på sikkerhed i Europa på end den, vi kender i dag. Venstrefløjspartierne og fredsbevægelserne i øvrigt har et stort ansvar for, at vi får gang i en debat om andre veje til europæisk sikkerhed, andre veje end dem, koldkrigerne står for i Øst og Vest, de veje, som med sikkerhed på et tidspunkt fører til atomkrig i Europa, hvis vi ikke siger stop.

Det er SFs opgave på det stærkeste at fremme den tendens og den debat, så vi får en anden type sikkerhedspolitik i Danmark, og vi skal i hvert fald ikke beklage, hvis socialdemokratiet vil deltage – også i regering – i den debat om at finde nye veje til sikkerhed.

Emmert Andersen (CD):

Hr. Lasse Budtz sagde i sit indlæg, at forudsætningerne for dobbeltbeslutningen i dag

var totalt ændret i forhold til dengang, den blev truffet. Jeg vil gerne kigge lidt på dette udsagn, og det kan jeg bedst gøre ved med formandens tilladelse at give nogle citater hen ad vejen, som måske ikke lige netop underbygger denne påstand.

Det første citat er af daværende forsvarsminister hr. Søgaard, som i en forespørgsel den 17. maj 1979 (Folketingstidende 1978-79, sp. 11068) sagde:

»Især forbedringerne af de sovjetiske mellemdistanceraketter, som fra Sovjetunionen kan dække ethvert mål i Vesteuropa, må nødvendigvis vække vores bekymring. NATO har i dag simpelt hen ikke noget passende modvåben imod dette. Vi kunne derved komme i den situation at måtte eskalere en konflikt til et sådant omfang, at der ville være en risiko for, at tærsklen for anvendelsen af strategiske atomvåben ville blive sænket.«

I en pressemeddelelse den 20. november 1979 hedder det, at statsministeren i et brev til præsident Bresnev pegede på, at NATOs overvejelser om at modernisere TNF har udgangspunkt i det stærke indtryk, efterretningerne om Sovjetunionens omfattende modernisering af sine styrker har fremkaldt, og han tilføjede, at intet medlem af NATO ønsker at ændre alliancens defensive karakter.

Den 27. november 1979, altså inden dobbeltbeslutningen blev vedtaget, sagde hr. Kjeld Olesen, daværende udenrigsminister (Folketingstidende 1979-80, 2. samling, sp. 932):

»Der ligger i denne tidsramme for forhandlingerne en meget stærk tilskyndelse til at demonstrere en ægte forhandlingsvilje. Uden en sådan tilskyndelse ville Østsiden efter denne opfattelse blot uhindret fortsætte udbygningen og moderniseringen af sit TNF-potentiel med 50 SS-20 pr. år, medens Vestsiden ensidigt og uden at have opnået nogen indrømmelser herfor ville have pålagt sig selv ikke at foretage nogen modernisering under forhandlingerne.«

Den 25. januar 1980, altså efter dobbeltbeslutningen er vedtaget, sagde udenrigsminister Kjeld Olesen til den udenlandske presseforenings møde:

»Der skal ikke være tvivl om den grundlæggende orientering i dansk udenrigspolitik og ej heller om, at Danmark ikke vil falde som offer for den kampagne, som fra østlig side føres i disse uger for at drive en kile ind

[Emmert Andersen]

mellem USA og dets vesteuropæiske allierede. Danmark står nu som før fast forankret i den vestlige alliance.«

I en pressemeddelelse fra statsministeren den 17. april 1981 sagde statsministeren:

»NATOs beslutning om at anbefale modernisering må ses som vidnesbyrd om det dybe indtryk i Vesteuropa, som er fremkaldt af Sovjetunionenes oprustning.«

I en pressemeddelelse fra udenrigsministeriet den 19. november 1987 udtaler daværende udenrigsminister hr. Kjeld Olesen:

»Den amerikanske beredvillighed til at indlede seriøse våbenkontrollforhandlinger både på det nukleare og det konventionelle område er et positivt skridt. Det må hilses med tilfredshed, at USA har accepteret den nulløsning, som de europæiske lande har tillagt så stor en vægt under konsultationerne mellem de allierede.«

Som svar på et spørgsmål den 24. marts 1982 siger den daværende statsminister Anker Jørgensen (Folketingstidende 1981-82, 2. samling, sp. 4287-88):

»Mit svar på det spørgsmål er, at det efter regeringens opfattelse er meget vigtigt, at der overhovedet ikke bliver tale om opstilling af alle disse missiler.

Det er klart, at der er tale om en sag, som omfatter begge sider. Sovjetunionen må således på sin side også være rede til at afvikle sine mellemdistancemissiler. Det er det, der skal forhandles om i Genève. Det er det, vi håber at Sovjetunionen med præsident Bresnøvs udtalelse for nylig har vist vilje til at prøve at finde frem til.«

Og så sent som den 14. maj 1982 sagde hr. Kjeld Olesen – det er refereret før:

»Det andet spørgsmål er: Vil regeringen gå aktivt ind i NATO med hensyn til at foreslå, at forberedelserne af opstilling af de vestlige INF-våben skal stilles i bero? Svaret er: Nej, det vil regeringen ikke.«

Det vil altså sige, at den 14. maj 1982 var der ikke sådan nogle ændrede forudsætninger, at regeringen havde følt sig motiveret til at ændre signaler i sin sikkerhedspolitik. Det må altså være sket fra den 14. maj 1982 til første gang, der kommer en udenrigspolitisk debat, hvor man tager afstand fra den hidtil førte linje, nemlig den 26. november 1982.

Det, der er sket i mellemtiden – det er rigtigt, det er ændrede forudsætninger – er, at russerne har fået 1.100 sprænghoveder i ste-

det for de få hundrede, de havde dengang. Der er sket det, at der er skudt nogle kiler ind. Og der er sket det, at der er sket nogle splittelser. Var det det, hr. Lasse Budtz mente?

Formanden:

Som bekendt skal man ikke have formandens tilladelse for at bringe citater, men det fremgår af forretningsordenen, at citater kun må bruges i begrænset omfang. Jeg tror ikke, den sidste tale overholdt forretningsordenens bestemmelse herom.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Jeg har næsten stum af beundring lyttet til hr. Emmert Andersens mange citater og føler mig fristet til at komme med et citat af hr. Emmert Andersen, som jo er formand for folketingets forsvarsudvalg. I en debat om INF-spørgsmålet her i denne sal den 19. maj i år om de russiske SS-20 raketter oplyste han følgende (Folketingstidende 1982-83, sp. 11376):

»Hver gang der er gået 5 dage, er der opstillet en ny raket. Sidst vi havde raketdebat her, var der et betydelig mindre antal raketter end dem, vi har i dag. Hvis vi forlænger fristen, betyder det ikke, at Sovjet ophører med at opstille raketter. De bliver ved. Hver femte dag står der en ny raket.«

I den debat forsøgte vi talrige gange at få både hr. Emmert Andersen og udenrigsministeren til at komme med beviser for deres påstand; det kunne de ikke. I dag ved vi hvorfor. Det er over for det udenrigspolitiske nævn i en notits blevet oplyst, at der ikke i den pågældende periode, som hr. Emmert Andersen henviste til, er blevet opstillet sovjetiske SS-20 raketter, og det er over for mig i et svar fra udenrigsministeren af 18. november blevet oplyst, at det forholder sig på denne måde.

Hr. Emmert Andersen løj i folketinget ved den pågældende lejlighed – noget, som jeg synes er overordentlig alvorligt, fordi man dog i en diskussion af denne art, selv om der ikke kan forelægges beviser fra folketingets talerstol, bør kunne fæste en vis lid til, hvad formanden for folketingets forsvarsudvalg oplyser heroppefra, men det var altså simpelt hen usandt.

(Kort bemærkning).

Arentoft (FP):

Jeg har netop i et tidligere indlæg i dag bedt om at få de forskellige ordføreres definition på, hvornår sådan nogle raketter er opstillede. Nu siger hr. Pelle Voigt, at der ikke er blevet opstillet SS-20 raketter i de sidste år. Det er rigtigt, det står i det notat. Men de bliver fremstillet, og de er gjort klar – og vi har heller ikke opstillet på vestlig side endnu. Vi gør klar, men de er ikke opstillede.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Hr. Arentoft er måske synsk, eller også har han forbindelse til særlige efterretningskilder, der kan kigge ind i de russiske fabrikker og lagre og ved, hvad der står klar dér. Hr. Erhard Jakobsen nikker; det er ham, der har forbindelserne, og så giver han dem videre til hr. Arentoft. (*Munterhed*).

Skal vi nu ikke slå fast, at det er blevet oplyst over for os fra kilder, som givetvis hører hjemme i USA, at der ikke siden den 1. januar 1983 er blevet udstationeret nye SS-20 raketter i Sovjetunionen? Jeg tvivler ikke om, at de vil genoptage det nu. Der står formodentlig nogle klar, og der er ramper, ligesom der er på den vestlige side, men der er ikke blevet udstationeret gennem det sidste år. Vi har hørt tilstrækkeligt om alt det her med hver femte dag osv. Sandheden er den, at russerne, uanset hvad man kan sige kritisk om dem – man kan sige meget – har gennemført et moratorium, altså et stop, siden den 1. januar 1983. Det er blevet oplyst, som hr. Pelle Voigt sagde, i en notits, der ikke er fortroligt stemplet, som medlemmerne af det udenrigspolitiske nævn har fået.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg vil da meget gerne prøve at få skabt en afklaring i denne debat, hvor jeg ikke synes at hr. Pelle Voigt og hr. Gert Petersen på rimelig vis videregiver, hvad de har fået oplyst i udenrigspolitisk nævn. Lad så være, at det ikke er sædvane at videregive den slags oplysninger.

Det, der er gjort opmærksom på, er, at tempoet i Sovjetunionens opstilling af SS-20'ere har været uændret. Det svarer til i

gennemsnit én hver femte dag. Man stiller ikke én op hver femte dag, men i gennemsnit én hver femte dag. Det er oplyst, at nye baser er etableret, og at nye baser står umiddelbart for at være færdigetablet øst for Ural. Det er det, der står i det notat, der henvises til. Jeg beder om, at man refererer til notaterne med behørig respekt for indholdet.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

I den pågældende debat oplyste udenrigsministeren også, at der faktisk blev opstillet raketter i den periode, der er tale om her; han bekræftede altså hr. Emmert Andersens udtalelse om, at hver femte dag bliver der opstillet en ny raket. Derfor vil jeg bede hr. Emmert Andersen om at forklare mig, hvor disse raketter er blevet opstillet. Én ting er at producere dem et eller andet sted, noget helt andet er – har jeg forstået på udenrigsministeren ikke mindst – rent faktisk opstilling.

Endelig vil jeg gerne bede udenrigsministeren om at bekræfte, at der faktisk uændret siden begyndelsen af 1983 har været opstillet 351 SS-20 missiler i hele Sovjetunionen.

(Kort bemærkning).

Arentoft (FP):

Nu har vi det igen, hr. Pelle Voigt, forskellen på at producere og stille op. Der er da ingen tvivl om, at der stadig væk bliver produceret. De er bare ikke stillet op, og det er den forskel, vi stadig væk diskuterer med hensyn til NATO-raketterne. De er stadig væk under produktion. De er ikke stillet op, de er ikke operationsklare.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Men, hr. Arentoft, det var beklageligvis udtrykket »opstillet«, som hr. Emmert Andersen brugte ved den lejlighed. Han talte ikke om, hvad der blev produceret. Det har han formodentlig ikke nogen anelse om. Det har hr. Arentoft formodentlig heller ikke.

Udenrigsministeren har en særlig måde at afklare ting på. Sandheden er jo, at antallet af udstationerede SS-20 raketter i hvert fald i slutningen af september 1983 var det samme som den 1. januar 1983, og vi har ikke fået meldinger om en forøgelse af antallet siden

[Gert Petersen]

slutningen af september 1983. Det samme antal. Er det ikke det, der er det afgørende, når man taler om, at der bliver opstillet en ny hver femte dag? Det var altså usandt. Simpelt hen – for året 1983. Det står fast, og det behøver vi ikke nogen afklaring fra udenrigsministeren for.

Nu begyndte udenrigsministeren også at tale om det udenrigspolitiske nævn osv. Fra denne talerstol har vi jo mange gange drøftet antallet af sovjetiske raketter. Udenrigsministeren er kommet med oplysninger om dem. Hvad var der i det notat, som det udenrigspolitiske nævn fik, som gjorde, at det ikke bare blev sendt ud til offentligheden, meddelt her fra tingets talerstol? Hvad var der i det notat? Var det den omstændighed, at man skulle oplyse, at der ikke var opstillet nye raketter i en lang periode?

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg kan ikke bekræfte den påstand, som hr. Pelle Voigt fremfører. Jeg er ked af at måtte sige, at det i virkeligheden står meget værre til, end hr. Arentoft siger. I dag er antallet af SS-20re, der er anbragt, 360, og med den viden, vi har – og dér beder jeg om forståelse for, at det er lidt vanskeligt at fremlægge beviser – vil man i meget nær fremtid været nået op på 387, idet der er tre nye baser, som står umiddelbart over for færdiggørelse. Det er situationen i dag. Og så er der for så vidt ikke mere at snakke om om den ting.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg har lagt mærke til ved mange af disse debatter – såvel når det var folk fra venstrefløjen, der her i salen sagde det, som når det var folk, der ude ved fredsbevægelsens møder sagde det – at man slet ingen vægt lægger på antallet; det spiller slet ikke nogen rolle. Det, der spiller en rolle, er den forfærdende virkning, som ethvert af disse våben har. Vil talerne fra SF ikke erkende, at alt det, de har stået og sagt her i de sidste 10 minutter, er fuldstændig uden betydning? Det afgørende er: hvilken adresse står der på de raketter, der er opstillet i Sovjetunionen? Der står København, der står Bruxelles, der står Paris, der står vesteuropæiske centre på dem alle sammen. Det er det, der er det af-

gørende. Det afgørende er ikke, om der er 360 eller 327. Det er nok, hvis der er et par stykker, der står Danmark på, og det gør der. Det behøver jeg ikke engang tage over og se efter, om det er rigtigt. Ellers skal jeg gerne prøve.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Jeg skal ikke kaste mig ind i en lang teknisk debat med hr. Arentoft om, hvad det betyder, at raketter er opstillet. Det, jeg pegede på, var, at hr. Emmert Andersen faktisk havde sagt, at hver femte dag står der en ny raket, og det går jeg ud fra betyder, at de ikke bare er blevet produceret og ligger et eller andet sted i en bunke.

Med hensyn til udenrigsministeren, der sagde, at der ikke var mere at snakke om, vil jeg godt gentage og kvalificere mit spørgsmål: er det ikke sådan, at det den 21. september 1983 forholdt sig sådan, at Sovjetunionen uændret havde haft opstillet 351 SS-20 missiler fra begyndelsen af året 1983 i hele Sovjetunionen – eller er vi blevet ganske misinformeret? – og er det følgelig ikke sådan, at både udenrigsministerens og hr. Emmert Andersens oplysninger her i folketinget den 19. maj 1983 om, at opstillingen fortsatte i det af hr. Emmert Andersen anførte tempo, simpelt hen var urigtige og var et forsøg på at skaffe sig billige argumenter for, at folketinget ikke skulle vedtage det beslutningsforslag om en ny, forstærket indsats omkring INF-forhandlingerne, der en uge senere stort set uændret blev vedtaget som en dagsorden her i folketinget den 26. maj?

(Kort bemærkning).

Emmert Andersen (CD):

Det kan vel ikke benægtes, at der, fra dobbeltbeslutningen blev vedtaget til i dag, er opstillet et betydeligt antal raketter mere. Det kan vel heller ikke benægtes, at vi den 26. november 1982 talte om, at der dengang var opstillet 324 SS-20 raketter, og at der den 19. maj var opstillet 351 raketter. Det svarer meget godt til et gennemsnit på én hver femte dag.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

[Udenrigsministeren]

Denne debat har vel ikke føjet meget nyt til emnet, men jeg synes, der er grund til at understrege én ting, og det er, at uanset hvor højt bølgerne går i sådan en debat, så er vi vel alle sammen enige i frygten for atomvåben, ønsket om at slippe for dem, ønsket om fred. Det er ønsket, vi alle deler, men vi har vidt forskellige forestillinger om, hvordan vi bedst muligt får de ønsker opfyldt. Jeg nævner bare dette, fordi så megen respekt bør vi vel have for hinanden, at vi i hvert fald ikke drager motiverne bag uenigheden i tvivl.

Derefter vil jeg besvare et par spørgsmål, der er stillet mig af hr. Bilgrav-Nielsen. Hr. Bilgrav-Nielsen spørger mig først, om dette med, at man altså ensidigt vil trække nogle ældre atomvåben væk fra den vestlige del af Europa, modsvares af, at man i samme takt skal tilføre Europa nye neutronvåben. Herom kan jeg sige ganske klart, at det foreligger der intet om, og det har forsvarsministeren så sent som i går orienteret folketingset om i spørgetiden.

Hr. Bilgrav-Nielsen spørger videre: hvis man vil leve med en dagsorden, der måtte blive vedtaget i dag, vil jeg så argumentere for den? Jeg kan sige, at der skal ikke herske tvivl om, at de folketingsdagsordener, regeringen vælger at leve med, som det siges, vil regeringen loyalt efterleve. Sådan er de parlamentariske spilleregler. Det skal der ikke være nogen tvivl om.

I relation til det sidste, hr. Bilgrav-Nielsen rejser, vil jeg minde om, at jeg tidligere her i tinget, nemlig under debatten i november, har advaret imod, at man formulerer dagsordener så skarpt, at det kommer til at skade vores muligheder for at arbejde for en genoptagelse af forhandlingerne, for så risikerer vi nemlig, at der bliver tale om en tom demonstration. For uanset hvor stærkt jeg argumenterer i NATO, vil det jo ikke ændre på den beslutning om opstilling, som i dag er truffet i parlamenterne i de tre lande, der i første omgang skal modtage NATO-raketterne.

Bilgrav-Nielsen (RV):

Jeg tror, udenrigsministeren må medgive mig, at det ikke er nok, at man her giver udtryk for, at man loyalt vil efterleve de dagsordener, folketingset vedtager, hvis man så samtidig som udenrigsminister udtaler, at det

er tomme demonstrationer, som folketingets flertal sætter i værk. Vi er efterhånden ret mange, der mener, at det er vigtigt, at der kommer et signal fra Danmark om, at vi ikke vil have flere atomvåben. Når det signal afleveres i NATO, er det muligt, at det ikke betyder, at man begynder at afvikle de atomvåben, som i disse dage køres ind på vesteuropæiske baser, men det kunne jo være, at nogen ville sige: så må vi nok hellere stoppe lidt op, så må vi nok hellere tænke os en ekstra gang om, eller så må vi nok gøre, ligesom Holland gør: beslutte os for, at vi ikke foreløbig vil indføre flere nye atomvåben. Det er det signal, vi ønsker afgivet fra dansk side, altså at der bliver sat en stopper for flere nye atomvåben.

Udenrigsministeren siger, at der ikke er tale om, ikke foreligger noget om, at der skal tilvejebringes nogen erstatning for de atomvåben, som man nu sidst på NATO-ministermødet i Canada 27.-28. oktober har besluttet over en fem-seks-årig periode at trække tilbage fra NATO-forsvaret. Jeg forstår ikke, at udenrigsministeren kan sige, at der ikke foreligger planer. Så må udenrigsministeren være ubekendt med, at der på det samme møde er truffet beslutning om, at man skal arbejde for kvalitative forbedringer af de tilbageblevne ca. 5.500 atomvåben i NATO. Derudover går jeg ud fra, at udenrigsministeren er orienteret om, at NATO-parlamentarikernes særlige udvalg for atomvåben i Europa har behandlet dette emne, og i rapporten, som jeg har her, taler om, at der skal fremskaffes 1.000 neutronvåben til erstatning for de gamle atomvåben, man nu trækker tilbage fra Europa. Der står ganske vist i rapporten, at de foreløbig skal oplagres på amerikansk territorium, men der er ingen tvivl i rapporten om, at de er tiltænkt det europæiske område, og at de er tiltænkt som erstatning for de forældede våben, man nu trækker hjem. Jeg er meget overrasket over, at udenrigsministeren kan sige, at der ikke foreligger sådanne planer, når de vitterlig foreligger.

Steen Folke (VS):

Jeg vil godt et øjeblik vende tilbage til udenrigsministerens første indlæg i dag, hvor han skitserede fire hovedelementer i sikkerhedspolitikken. Det var våbenkontrol, for-

[Steen Folke]

svar, afskrækkelse og afspænding, sagde udenrigsministeren.

Lad os nu tage de to sidste sammen, afskrækkelse og afspænding. Udenrigsministeren fortrækker ikke en mine, når han står og siger det, som om det er helt logisk, men i virkeligheden er der ingen som helst logik i at nævne disse ting som sammenhængende elementer i en sikkerhedspolitik. Afskrækkelse og afspænding. Selv om de begynder med de samme bogstaver er de hinandens diametrale modsætning. Det siger sig selv, at det, der er afskrækkende for den ene part, ikke ligefrem virker afspændende set fra den anden parts synspunkt. Det ved udenrigsministeren i virkeligheden også godt, og han sagde såmænd også i sit første indlæg, at det var ikke godt, hvis der var nogen, der opnåede en overlegenhed, for det ville netop forskyde de andre. Det ville afskrække, men det ville jo ikke ligefrem bevirke nogen form for afspænding.

Realiteten er jo, at ministeren støtter en linje, der er gået ind for fortsat stærk atomoprustning, og her kan det ikke bestrides, at det har været de vestlige lande, det har været NATO, som under amerikansk førerskab har ført an i denne atomoprustning, helt tilbage fra den første atombombe blev konstrueret og sprængt. Det var faktisk USA. Det gælder brintbomben, det gælder en række af raketterne, det gælder en række af disse såkaldte tekniske fremskridt på dette område, at det er NATO og USA, der har været først, og så har russerne svaret.

Det er rigtigt, hvis man ser på det helt begrænsede område, som hedder landbaserede mellemdistanceraketter, at Sovjetunionen har gennemført en forceret oprustning i slutningen af 1970'erne og i begyndelsen af 1980'erne. Men derfra og så til at påstå, at der skulle være en risiko for en særlig sovjetisk overlegenhed i atomvåben, er et meget langt spring, og det har simpelt hen intet med realiteterne at gøre. Der er jo også amerikanske atomvåben, der er franske atomvåben, der er engelske atomvåben, selv om regeringen kvier sig ved at nævne dem, når vi har debatterne. Det er jo to blokke, der står over for hinanden, og man kan altså ikke helt se bort fra disse ting.

Udenrigsministeren sagde også i sit første indlæg, at han og regeringen loyalt og aktivt ville arbejde for dagsordenerne både af 26.

maj og 3. november. Ja, han sagde endda, at regeringen vil gøre sit yderste for, at det ikke bliver nødvendigt at opstille de 572 raketter. Det er unægtelig i sidste øjeblik, for raketterne er som bekendt ved at blive operationsklargjort på de baser, hvor de skal stå. Så jeg synes virkelig, man har grund til at forvente sig meget af, hvad det er udenrigsministeren vil gøre. Det »yderste« vil regeringen gøre for, at det ikke bliver nødvendigt, som han siger.

Og så udtaler han i samme åndedrag til dagbladet Information i dag, at der vil være tale om en tom demonstration i NATO, hvis man vedtager en dagsorden her i folketinget, som indeholder en klar afstandtagen fra opstillingen af disse raketter. Så må udenrigsministeren have mig meget undskyldt, det er unægtelig svært at have nogen som helst tillid til, at udenrigsministeren vil gøre noget reelt for at forhindre, at disse atomraketter bliver opstillet.

Jeg synes egentlig, det er stærkt efter hele den debat, der har været om udenrigsministerens tidligere udtalelser én gang og derefter én gang til, at han så dagen før debatten i dag for tredje gang udtaler sig på en måde, som i hvert fald undergraver mulighederne for, at folketingsvedtagelser bliver taget alvorligt. Så kan ministeren sige: ja men han mente det ikke, det var ikke hans hensigt, og i virkeligheden har han den dybeste respekt for folketingsflertallet, og hvad ved jeg. Det skal vi høre noget om senere i dag, hvordan det egentlig forholder sig, men i hvert fald mener jeg, man må konstatere, at med udtalelser af den art undergraver ministeren i praksis mulighederne for, at det, der vedtages her i folketinget, faktisk kan blive taget alvorligt og faktisk kan indvirke på en konstruktiv måde på den debat, der foregår internationalt og jo altså også i et vist omfang i NATO.

Om dagsordenerne vil jeg sige: hr. Aren-tofts dagsorden stemmer vi imod. Jeg siger det for en ordens skyld, bl.a. for at sikre, at den ikke bliver sat til afstemning ud fra en forventning om, at vi skulle have nogen sympati for den. Det har vi på ingen måde. Jeg vil da gerne benytte lejligheden til at sige, da den nu drejer sig om loyaliteten over for NATO, at vi mener ikke, at der bør gives udtryk for nogen loyalitet over for NATO. Vi lægger ikke skjul på, at vi har som en del

[Steen Folke]

af vores mål et brud med NATO. Vi mener, at NATO skaber øget usikkerhed. Vi er modstandere af militærblokkene i det hele taget; vi er også modstandere af Warszawapagten. Vi vil gerne have nedbrudt disse militære blokke. Vi beklager på ingen måde, hvis hele denne debat, der er kommet i gang om atomraketterne, om atomoprustning, skulle føre til, at flere og flere indser her i Danmark, at det bliver nødvendigt at bryde med NATO, fordi NATO i meget væsentligt omfang står for denne atomoprustning. Vi mener, at det er et spørgsmål om et opgør med de militære blokke og med de undertrykkende samfundssystemer, som disse blokke – og jeg tænker både på den vestlige og den østlige – i virkeligheden er den militære garant for. Krige og risici for krige vokser jo ikke ud af den blå luft. Det er ikke våbnenes eksistens som sådan, der fører til krig. Der er nogle samfundsmæssige kræfter, som dels fører til hele den oprustning, vi ser, og som dels i en given situation kan udløse krige. Derfor må vi gå dybere. Vi skal gå dybere ned end til at bekæmpe våbnene. Det er vigtigt i sig selv, men vi skal ned i de militære blokke, som fremfører disse våben, og ned og have lavet radikalt om på de samfund, som har kastet sig ud i dette fuldstændig vanvittige atomoprustningskapløb.

For NATOs vedkommende er det jo endda sådan, at det er en del af NATOs vedtagne atomvåbenstrategi, at NATO kan bruge atomvåben først. Det kan være NATO, som, før nogen anden har gjort det, tager atomvåben i brug. Det synes vi er aldeles forkasteligt, og jeg synes ikke, der er noget mærkeligt i, hvis flere og flere finder ud af, at så må man overveje at bryde med den militære blok, som altså faktisk har det som en del af sin atomvåbendoktrin. Efter vores mening forbrøder den, som bruger atomvåben først, sig mod menneskeheden, hvad enten det er én på den vestlige eller den østlige side.

Dernæst om den socialdemokratiske dagsorden. Vi har jo fremlagt vores egen dagsorden, og det er klart, vi mener, det er den bedste og den klareste dagsorden. Det er ikke så meget et spørgsmål om, at vi tager »skarp« afstand, og socialdemokratiet tager »klar« afstand fra opstillingen af de 572 raketter. Det gør ingen forskel efter min mening.

Det, det handler om, er selvsagt, at vi direkte afviser dobbeltbeslutningen, direkte undsiger dobbeltbeslutningen. Det mener vi ville være godt at få gjort ved denne lejlighed. Jeg skal da ikke lægge skjul på, at det er, fordi vi mener, at den beslutning i sig selv har været særdeles forkert og skadelig og har skabt et nyt atomkapløb, men det er også, fordi vi mener, at det er nødvendigt for at bremse regeringen, som gang på gang har taget flertallet herinde til indtægt for sin måde at forvalte dobbeltbeslutningen på ved at kunne sige: ja men der er jo et flertal i folkettingen bag denne dobbeltbeslutning. Vi mener, det bedste ville være at markere helt klart, at det er der altså ikke mere, og derfor har vi formuleret den dagsorden, som vi har.

Men jeg vil gerne tilføje, at vi mener også, at den socialdemokratiske dagsorden dels gør det helt afgørende, at den pålægger regeringen at tage klar afstand fra de 572 raketers opstilling – det mener vi er det helt centrale i denne debat – og dels mener vi ikke, den dagsorden på nogen som helst rimelig vis kan fortolkes som liggende inden for dobbeltbeslutningens rammer.

Jeg vil godt spørge regeringen: hvad mener regeringen egentlig om den sag? Det er jo en sag, den har lagt en vis vægt på hidtil. Så vidt jeg har forstået, har regeringen haft sine problemer med at overbevise de andre NATO-lande om, at de hidtidige dagsordener, altså den af 26. maj først og fremmest, lå inden for dobbeltbeslutningen. Hvad vil man sige nu, når man kommer med denne dagsorden, hvis man vælger at blive siddende og administrere den? Hvad vil man så sige til de andre NATO-lande? Vil man forklare dem, at det ligger sandelig også inden for dobbeltbeslutningen? Dobbeltbeslutningen gik jo ud på, at hvis forhandlingerne ikke førte til resultat, så skulle raketterne stilles op. Nu er vi nået dertil, hvor fælden klapper. Det var jo nu, den ubrydelige NATO-loyalitet skulle stå sin prøve, det var jo nu, man skulle sige kæft, trit og retning, nu bider vi alle tænderne sammen og sørger på god mandig vis, havde jeg nær sagt, for, at raketterne kommer op at stå. Lige præcis på det tidspunkt er regeringen muligvis altså nu rede til at sige: nå, men det kommer sig ikke så nøje alligevel, vi kan da godt gå imod raketternes faktiske opstilling og alligevel fort-

[Steen Folke]

sat selvsagt støtte dobbeltbeslutningen, som vi jo mener var helt rigtig.

Jeg er interesseret i at høre regeringens holdning hertil, men jeg vil gerne afslutningsvis sige, at i konsekvens af det, jeg har sagt her, er det klart, at vi kan stemme for socialdemokratiets dagsorden, selv om vi synes, at vores egen er endnu en tand klarere.

Lasse Budtz (S):

Da jeg kan forstå, at hr. Steen Folke talte som ordfører for forslagsstillerne til dagsordenen og derved også dækker SF ved sin tilslutning til den socialdemokratiske dagsorden, og da jeg kan konstatere, at de radikale allerede har gjort det, er der altså et flertal for socialdemokratiets dagsorden nu, og det takker jeg for.

Hr. Ole Bernt Henriksen og hr. Arne Christiansen kørte på et tidligt tidspunkt af debatten ind på det gamle spor og citerede den berømte bemærkning om, at man har et standpunkt, til man tager et nyt. Jeg synes personlig, det er noget af det klogeste, der nogen sinde er sagt, og stort set må jeg sige, at den opfattelse deltes også af forhenværende statsminister Poul Hartling, som meget fornuftigt engang sagde: »Det er kun en tåbe, som ikke ændrer standpunkt, når forudsætningerne er forandret.« Det er en meget klog bemærkning, må jeg sige. Jeg vil indrømme, at jeg husker ikke nøjagtigt, hvor han har sagt det, men det er klart, det kan meget nemt opklares.

Når jeg fremhæver dette, er det også henvendt til hr. Emmert Andersen, idet der ikke kan være ringeste tvivl om, at der er sket helt fundamentale ændringer i det sikkerhedspolitiske billede, siden dobbeltbeslutningen blev taget. Jeg minder om, at forhandlingerne startede 2 år senere, end man tænkte sig, da beslutningen blev taget. Russerne må have ansvaret for det halve år, men amerikanerne og det øvrige Vesten for halvandet. Jeg minder om, at det var en underforstået forudsætning, at SALT II skulle ratificeres – det blev ikke tilfældet – og at INF-problematikken skulle henvises til en SALT III forhandling. Det blev af gode grunde heller ikke til noget.

Jeg minder om, at Amerika i mellemtiden har meddelt, at man vil bygge 6.000 krydsermissiler og hænge dem op under fly og stationere dem på skibe, som bl.a. skal placeres i

Nordsøen og i Østersøen, og flyene på baser i Tyskland, nogle af dem.

Jeg minder om, at briterne og franskmændene har annonceret en virkelig omfattende modernisering af deres egne våben inden for de nærmeste år. Jeg minder om, at man i 1979 ikke anså det for teknisk muligt at have sikrede affyringer fra skibe, altså en søbase-ring, og at man af den grund påstod, at det var nødvendigt med en landbaseret af de 572. Det er senere blevet klart bevist, at dette behøver man ikke længere, målsøgningen er lige så effektiv. Enhver kan jo regne ud, at det havde været politisk klogere, om man havde søbaseret dem. Dette er naturligvis et helt overstået stadium.

Baggrunden for dobbeltbeslutningen er uden ringeste tvivl ændret fundamentalt mellem 1979 og 1983.

Jeg kan bekræfte, hvad hr. Bilgrav-Nielsen sagde om de såkaldte neutronbomber. Der er ingen tvivl om, at der i to rapporter til North Atlantic Assembly, altså NATOs såkaldte parlamentariske forsamling, fastslås, at man oplagrer ca. 1.000 neutronbomber i Amerika til overførelse til det, man kalder det europæiske teater, altså den europæiske del af NATO-området. Det gør man først efter konsultationer med de eksisterende regeringer i den europæiske del. Jeg har ikke nogen tryk følelse ved det af den simple grund, at der sidder mange konservative regeringer ved magten i den europæiske del af NATO, og jeg har en mistanke om, at de nok ville være ganske positive. Der sidder også en konservativ regering ved magten i Danmark, men jeg vil dog ikke tro, at denne konservative regering i Danmark ville bryde vores principper og modtage dem. Det er jeg helt overbevist om at denne danske konservative regering ikke ville, men det er nok undtagelsen, er jeg bange for.

Jeg vil gerne sige til udenrigsministeren, at jeg naturligvis lyttede til hans lavmælte tale, og alene det, at den var lavmælt, sætter jeg stor pris på. Jeg konstaterer, at udenrigsministeren meddeler os, at han vil efterleve dagsordenerne, som de er vedtaget i folketinget. Det skal ikke være nogen hemmelighed, at det har ikke altid været socialdemokratiets opfattelse, at det er gået sådan indtil nu, og vi får bange anelser, når udenrigsministeren offentligt i Information i dag udtaler, at dette er en tom demonstration i NATO. Vi bliver

[Lasse Budtz]

nødt til at se, hvordan denne dagsordens vedtagelse nu vil blive behandlet og præsenteret i NATO og ved ministerrådsmødet. Det er jo ikke kun udtalelserne, men også ministerens holdning, vi må lægge afgørende vægt på og tage vores forholdsregler efter.

Ole Bernt Henriksen (KF):

Det er ikke min hensigt at forlænge denne debat. Jeg synes, den har været alt lang nok; navnlig synes jeg, den har været præget af så mange detaljer og så megen detailviden, at det kan være svært at fastholde meget af det, der er blevet sagt. Men jeg havde dog lyst til at gøre et par bemærkninger til hr. Lasse Budtz.

Se, vores problem med socialdemokratiet er ikke, at socialdemokratiet har et standpunkt, indtil det tager et nyt, for det har vi såmænd også selv, og det er vel nok noget af det klogeste, J. O. Krag nogen sinde fik sagt i sit liv. Det er da også blevet et ordsprog i vores danske ordforråd. Vores problem med socialdemokratiet er, at det skifter standpunkt så tit, at det er svært for folk, der gerne vil tale med socialdemokraterne – eller måske oven i købet gerne vil være på linje med dem, hvilket guderne skal vide vi gerne har villet, fordi vi lagde vægt på enighed omkring udenrigspolitikken – i det givne øjeblik at vide, hvad partiet egentlig mener. Jeg tror også, det må være en meget stor belastning at være socialdemokratisk vælger – nu har jeg aldrig prøvet det – eller tillidsmand uden omkring i landet, når man skal gøre rede for, hvad dette parti egentlig mener. Jeg synes, partiet har erstattet holdninger med Lasse Budtzsk lærdom og viden om ting, som vi andre ikke har tid til at beskæftige os med eller forudsætninger for at sætte os ind i. Vi må stole på, at hr. Lasse Budtz' viden er så gedigen, som hans selvsikkerhed kunne antyde at den burde være.

Hr. Lasse Budtz sagde, at han ikke mistænkte den nuværende konservative regering for at ville overveje at indføre atomraketter i Danmark. Nej, det er jo forskellen mellem socialdemokratiet og den nuværende regering. Det er en pålidelighedsforskel. Vi lægger fra vores side megen vægt på at opretholde vor pålidelighed, og vi ville være glade for, hvis forskellen kunne blive indsnævret fra den anden side.

Ja, det var egentlig denne debat, for jeg sagde til mig selv, da jeg gik herop, at nu skulle vi jo passe på, at vi ikke kom ind i de næste to debatter, som er anstiftet. Men jeg må måske også sige, at nogen synderlig oplysende, spændende debat har det vel egentlig ikke været.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Jeg har ved tidligere lejligheder både i salen her og ved offentlige møder og i massemedier haft lejlighed til at gøre opmærksom på, hvordan socialdemokratiets politik på dette område har udviklet sig. Hvis hr. Ole Bernt Henriksen, som jo er en lærd mand, ville bruge tiden til at sætte sig ind i den udvikling, der er sket, ville det stå ham ganske klart, at udviklingen er logisk, langsomt, men sikkert fremadskridende i takt med de begivenheder, der er sket rundt omkring på det sikkerhedspolitiske område. Samtidig siger hr. Ole Bernt Henriksen, at vi skifter standpunkt for tit. Jeg vil gerne have nogle eksempler på det.

(Kort bemærkning).

Ole Bernt Henriksen (KF):

Min første bemærkning til hr. Lasse Budtz skal være, at jeg synes ikke, at socialdemokratiets politik udvikles; jeg synes, den udvikles.

Men på given foranledning vil jeg godt stille et spørgsmål: mener hr. Lasse Budtz stadig væk, at socialdemokratiet står på dobbeltbeslutningens grund?

(Kort bemærkning).

Svend Auken (S):

Jeg er glad for en enkelt udtalelse af hr. Ole Bernt Henriksen, det var, da han kaldte den nuværende regering for den nuværende konservative regering. Det er vi mange der har ment længe, men det er jo rart at høre partiets ordfører sige det så klart.

Grunden til, at jeg tager ordet, er imidlertid en anden. Nu har de borgerlige ordførere stort set brugt hele denne debat til smådrilleri i forhold til socialdemokratiet, men på intet tidspunkt har man fået et klart svar fra de borgerlige ordførere på det, debatten egentlig drejer sig om.

[Svend Auken]

For det første: er alle forhandlingsmuligheder for at forhindre opstillingen af nye raketter i Europa udtømt? Har Vesten gjort, hvad der var muligt for at klare disse forhandlinger? Vil de borgerlige tage et medansvar på det grundlag, der nu foreligger, for, at atomoprustningen i Europa yderligere udvikler sig? Det er det, denne debat drejer sig om, og det er det, vi stadig væk ikke har fået svar på. Vi ved, hvad visse partier vil stemme, vi ved, hvad et flertal i folketinget vil stemme til den dagsorden, hr. Lasse Budtz har foreslået. Vi kender deres bevæggrunde, vi kender deres begrundelse, men vi kender hverken de borgerlige partiers eller for den sags skyld regeringens holdning.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Først vil jeg gerne konstatere, at hr. Ole Bernt Henriksen ikke besvarede mit spørgsmål. Jeg spurgte, om han ville være venlig at give mig nogle eksempler på, hvor socialdemokratiet ustandselig har skiftet standpunkt. Det kan i hvert fald ikke være på dette område. Og så fik jeg et spørgsmål om, hvad vi mener om dobbeltbeslutningen. Vi mener, at socialdemokratiet har efterlevet dobbeltbeslutningen. Vi har lagt afgørende vægt på, at der førtes realistiske forhandlinger, så det blev muligt at undgå en opstilling. Dette er efter vor mening ikke sket. I konsekvens heraf må vi tage afstand fra iværksættelsen af anden halvdel af beslutningen. Vi kan ikke tage medansvar for opstillingen. Det er ikke dobbeltbeslutningen, vi skal tage stilling til nu, men opstillingen, og det, der er sket, er, at dobbeltbeslutningen er blevet gennemhullet. Tiden er løbet mere og mere fra den – lad der ikke være ringeste tvivl om det – fordi forhandlingsafsnittet ikke er gennemført tilstrækkelig seriøst, og fordi man til trods herfor insisterer på, også fra de borgerlige partiers side, at opstillingen skal gennemføres.

(Kort bemærkning).

Ole Bernt Henriksen (KF):

Så kom jeg til at forlænge debatten alligevel. Jeg skal undskylde det, jeg sagde med den konservative regering, men det var, fordi hr. Lasse Budtz havde brugt udtrykket. Det

var sådan set et citat af hr. Lasse Budtz. Jeg bliver bedt om eksempler, men jeg må nu nok sige, jeg har svært ved at genkende noget af det, som hr. Kjeld Olesen sagde i december 1979, i det, socialdemokratiet siger nu. Jeg kan ikke se nogen lighedspunkter mellem de to ting. Nok om eksempler så.

Arne Christiansen (V):

Hr. Lasse Budtz tillægger mig en udtalelse, jeg ikke har fremsat, nemlig at man har et standpunkt, til man tager et nyt. Den sætning har jeg overhovedet ikke anvendt i mit første indlæg. Hvis hr. Lasse Budtz udleder det af de synspunkter, jeg fremførte, er det selvfølgelig noget andet.

Så tilføjede hr. Lasse Budtz også, at der var helt andre forudsætninger i dag. Jeg tager udgangspunkt i socialdemokratiets dagsorden, som jeg også henviste til i første omgang. Vi har den nu på tryk, og i sine to første operative dele pålægger den regeringen dels at tage klar afstand fra de påbegyndte opstillinger, dels at få denne afstandtagen præciseret i communiquéet. Jeg spurgte i første omgang: mener socialdemokratiet alvorligt, at dette kan lade sig gøre? Og jeg gjorde det med henvisning til erkendelsen af Danmarks forhandlingsplacering inden for NATO, hvor jeg citerede – uimodsagt, og det forstår jeg godt, for det var efter en båndoptagelse – den tidligere statsminister for at sige:

»Danmark er jo et lille land, og de andre ville med. Det var afgørende for vores holdning. Og det var jo ikke alene et europæisk, men også et amerikansk ønske.«

Det er stadig B.T. fra 29. november.

Dette sammenholdt med det pålæg, der nu ligger i dagsordenen, bringer mig til den konklusion, at det kun er én forudsætning, der er ændret, og det er den, at socialdemokratiet nu er i opposition. Det samme gælder, når socialdemokratiet nu er modstander af opstilling af raketråben både i andre lande og i Danmark. Det var man ikke indtil september sidste år.

I øvrigt skal jeg sige til hr. Svend Auken, der efterlyste regeringspartiernes holdning: jeg henviste i mit første indlæg til udenrigsministerens redegørelse og besvarelse af forespørgslen, og den besvarelse står vi fuldt og

[Arne Christiansen]

helt bag ved; den giver svaret også på venstres holdning til de spørgsmål, der er rejst.

Jeg takker hr. Lasse Budtz for det om end lidt indsvøbte svar, hvori man nu klart tager afstand fra dobbeltbeslutningen. Så ved vi det.

Og så vil jeg i øvrigt lykønske socialdemokratiet med den omklamring, som man får fra VS' side både verbalt og åndeligt.

Gert Petersen (SF):

Jeg må give hr. Svend Auken ret i, at det er en utrolig optræden, vi oplever fra de borgerlige ordførere i dag.

Selve sagens realitet, det, der sker i øjeblikket, det, at forhandlingerne er brudt sammen, at Europa står over for en alvorlig krise, det drøfter man ikke. Man er meget mere optaget af nogle historiske studier, ikke af dobbeltbeslutningens tilblivelse, baggrund, indhold – jeg tror såmænd ikke, der er mere end 4-5 medlemmer i denne sal, der kender indholdet af dobbeltbeslutningen – men af et bestemt partis holdning for 3-4 år siden. Det er det, man er mest optaget af. Jeg kan også sige meget om det pågældende partis holdning, og meget kritisk, men man skulle dog forvente, at man ville drøfte Danmarks holdning til et forhandlingssammenbrud, som med sikkerhed vil medføre en voldsomt forøget atomoprustning både i Vest og i Øst. Det kommer men ikke ind på, det er ikke særlig interessant for de borgerlige ordførere.

Man siger derimod, at dobbeltbeslutningen virkelig har vist den fasthed over for russerne, som var nødvendig, og at det har vi fået gode resultater af. Hvad for nogle gode resultater? Det er blevet oplyst her, og det har jeg ikke anfægtet, at Sovjetunionen pr. 1. januar 1983 var kommet op på at have udstationeret 351 SS-20-raketter. Da dobbeltbeslutningen blev taget, havde man udstationeret ca. 150. Dobbeltbeslutningen førte til en fordobling af det sovjetiske raketarsenal. Nu fører den til en udbygning af det vestlige med små 600 raketter og en yderligere forøgelse af det sovjetiske raketarsenal plus stationering af sovjetiske raketter i Tjecoslovakiet og DDR. Er det godt? Er det det, man vil? Synes man, det er dejligt? Det må man åbenbart gøre, siden man bare kører med på denne loyalitet over for NATO, over for dobbeltbeslutningen. Man rider bare med.

SFs opfattelse er, at det er noget skidt. Vi synes, det er noget skidt med den vestlige oprustning, og vi synes, det er noget skidt med den østlige oprustning. Vi ønsker at forhindre begge dele, men vi kan godt se, at der er en slags sammenkobling mellem dem, og som jeg sagde tidligere, var der forhandlingsmuligheder, inden dobbeltbeslutningen blev taget.

Der blev senere refereret til et brev, som den tidligere statsminister havde skrevet til Bresjnev. Det var netop svar på det brev, jeg omtalte, fra Bresjnev pr. 15. oktober 1979, hvor han tilbød samtlige NATO-regeringschefer forhandlinger om begrænsning af mellemdistanceraketterne i Europa 3 måneder før dobbeltbeslutningen. Jeg ved ikke, om der ville være kommet noget ud af de forhandlinger. Jeg kan da ikke spå om det. Jeg ved bare, at man totalt ignorerede det forhandlingstilbud, og så fik vi dobbeltbeslutningen, for den skulle nok sætte russerne på plads, sagde man. Så fik vi bare en fordobling af det sovjetiske raketarsenal. Nu siger man igen, at nu har vi startet vores egen udstationering, og så skal vi nok komme ekstra meget på plads. Resultatet bliver, at det bliver meget værre, end det hidtil har været.

Jeg synes, det er en fantastisk politik, som kun kan forklares med for USAs vedkommende, at de har forhandlet ikke for at få nedskåret antallet af SS-20-raketter, for der lå et tilbud på bordet om at skære det ned til 140 eller 120, men for at få opstillet de vestlige raketter, uanset hvad det måtte medføre af øget oprustning verden over, i Vest som i Øst.

Jeg synes, det var de ting, man skulle diskutere, og det er i hvert fald dem, som både den socialdemokratiske dagsorden og det dagsordensforslag, som hr. Steen Folke stillede på SFs og VS' vegne, drejer sig om. Jeg er helt enig i det, hr. Steen Folke sagde, og vi vil så også stemme for den socialdemokratiske dagsorden.

Jeg vil så godt lige sige til allersidst i anledning af hr. Arentofts dagsordensforslag, at det er da noget underligt noget at komme med et forslag, som lige så godt kunne dreje sig om vejret eller jordskælv i Tyrkiet eller noget andet, som er denne sag totalt uvedkommende, for det er hr. Arentofts forslag også. Det, vi drøfter, er: hvad skal Danmark sige til den udstationering, som USA og NATO nu vil starte? Så hjælper det da ikke at

[Gert Petersen]

komme med en almindelig erklæring om NATO. Mener hr. Arentoft virkelig, det er sådan, at fordi man mener, at NATO er et rigtigt arrangement, så må man også gøre alt, hvad USA og NATO-stormagterne vil have? Det har jeg indtryk af, når jeg ser på denne dagsorden. Hvis hr. Arentoft mener, at den har relevans her i dag, vil jeg nok sige, at med hr. Arentofts hjælp skal vi såmænd nok slippe ud af NATO før eller senere, for den holdning tror jeg ikke vil blive accepteret af størstedelen af den danske befolkning.

Sådan forholder det sig heldigvis heller ikke. Selvfølgelig kan vi gå imod denne raketudstationering, uden at vi af den grund går ud af NATO. Det har Grækenland gjort længe. Det kan Danmark også gøre. Jeg er sikker på, at Norge vil gøre det inden længe, og jeg er sikker på, at en lang række andre lande vil komme med. Jeg er sikker på, at også mange danske borgere, som mener, at vi af en eller anden grund må være i NATO, er modstandere af raketter og atomoprustning.

Arentoft (FP):

Hr. Svend Auken mente ikke, at han havde fået svar på de to spørgsmål, der er stillet i debatten. Jeg kan henholde mig til, hvad en anden ordfører sagde, at de er besvaret af udenrigsministeren, men jeg vil da godt, da vi ikke er regeringsparti, sige, at med hensyn til, om forhandlingsmulighederne er udtømt, må det jo være op til Sovjet; det er jo dem, der har trukket sig ud af forhandlingerne.

Det andet tror jeg nok at jeg sagde i mit første indlæg. Vi vil helst være fri for det djævelskab, der er tale om, og det er jo det, det hele går ud på. Men SF, VS og de radikale spænder jo ben og prøver at være med til at splitte NATO, og socialdemokratiet, der er med til at danne flertallet, er også med i det og giver dermed Sovjet mod til at forlade forhandlingerne og endog komme og true med at ville stille nye raketter op i Østtyskland og Tjekkiet.

Hr. Gert Petersen siger, det undrer ham, at vi har koncentreret debatten i dag om ét parti. Ja men når debatten har koncentreret sig om dette parti, er det, fordi det er det største parti, og det er det parti, som har lavet en enorm kovending. Der er i øvrigt ikke noget nedsættende ved en kovending, det er en ud-

mærket vending, men partiet har helt ændret holdning til noget så fundamentalt som dansk sikkerheds- og forsvarspolitik. Er det så så mærkeligt, at vi netop debatterer dette partis udslagsgivende holdningsændring?

Med hensyn til vores dagsorden kan jeg da kun sige, at vores medlemskab af NATO er vel netop det fundamentale, og det var fremskridtspartiet magtpåliggende at få at vide, hvor socialdemokratiet står. De har hele tiden sagt: der er intet alternativ til vores medlemskab af NATO, og nu står deres ordfører her og siger, at de ikke kan stemme for en sådan dagsorden. Det kalder jeg hykleri.

Når så hr. Steen Folke siger, at han er imod militærblokke, både Warszawapagt og NATO, kan man sige, at hvis det nu var en hel masse små lande, ville vi have en masse lokale krige. Nu har disse blokke i stedet for holdt balancen, og der har ikke været krige i de sidste 38 år i Europa. Man kan da også sige, at NATO på mange andre områder har haft en positiv indvirkning. Der har ikke været krig mellem Tyrkiet og Grækenland, torskekrigen mellem England og Island blev heller ikke til noget, forholdet mellem Vesttyskland og Frankrig har vel aldrig nogen sinde været så godt, som det er i øjeblikket. Det, der er galt, er, at socialdemokratiet har ændret holdning, og hulheden og utroværdigheden i det håber jeg at befolkningen har bemærket, for der kommer jo en valgdag på et eller andet tidspunkt, om ikke andet så i efteråret 1985, og så håber jeg, at man vil huske på det.

Birkholm (VS):

Udenrigsministeren sagde i et svar til hr. Bilgrav-Nielsen, at der ikke forelå nogen planer om at erstatte de 1.400 forældede taktiske atomvåben, som man ifølge beslutningen på forsvarsministermødet i Montebello vil trække tilbage fra Europa, med nye og mere moderne våben.

Jeg synes, det er en fantastisk bevisførelse, regeringen forsøger sig med. Vi oplevede her i folketingssalen i går, at forsvarsministeren erkendte, at den danske regering tidligere havde hilst velkommen, at Storbritannien havde planer om at opstille 640 atombomber på Trident II-u-både. Det skulle heller ikke undre mig, om den daværende danske regering også har hilst velkommen planerne om de 1.440 amerikanske atombomber på Tri-

[Birkholm]

dent II-missiler. Allerede disse to tal, som kun repræsenterer et meget lille udsnit af den samlede vestlige oprustningsplan, opvejer til fulde i antal for slet ikke at sige i kvalitet de våben, der trækkes tilbage fra det europæiske område.

Så siger man: ja men det er jo nationale våbensystemer. Ja tak. Pershing II og krydssmissilerne er da også amerikanske våbensystemer, de er altså bare landbaseret i europæiske lande, men de andre våben er skam også en del af det europæiske atombombearsenal.

Det er en fantastisk bevisførelse at hævde, at fordi NATO trækker nogle våben tilbage, mindsker NATO sit trusselspotentiel, når USA samtidig kommer med flere våben, Storbritannien kommer med flere våben, og Frankrig kommer med flere våben.

Udenrigsministeren sagde ikke noget om, at regeringen vil acceptere den dagsorden, som nu har et flertal her senere på dagen, og arbejde aktivt for den. Spørgsmålet er også, hvor meget sådan en forsikring vil være værd. Det er jo noget, vi skal diskutere senere under en anden forespørgsel.

Vi har her i salen tidligere på måneden været vidne til, at udenrigsministeren gav et eksempel på, hvordan regeringen havde arbejdet aktivt for den dagsorden, der blev vedtaget 3. november. Det eksempel var hentet fra forsvarsministermødet, der fandt sted en uge før dagsordenen var vedtaget. Det er velkendt. Hvad der måske ikke er så velkendt i den danske offentlighed, er, på hvilken måde den danske regering arbejdede aktivt for dagsordenen af 3. november på forsvarsministermødet den 27. oktober. Det gjorde den danske regering nemlig ved at underskrive et communiqué, der, så vidt jeg har observeret, ikke har været refereret i den danske presse, gående ud på endnu en bekræftelse af NATOs vilje til at opstille de nye 572 raketter, såfremt der ikke opnås forhandlingsresultater her i løbet af november-december.

Mig bekendt har der ikke været taget noget dansk forbehold over for det communiqué. Det er i hvert fald ikke fremgået af de referater, jeg har læst i Le Monde og Neue Zürcher Zeitung, men det kan jo være, at det er undgået verdenspressens opmærksomhed, og at udenrigsministeren eller måske for-

svarsministeren kan korrigere mig på det punkt.

Det er altså endnu et eksempel på, hvordan den danske regering har ladet hånt om folketingets dagsordener.

Til sidst vil jeg sige, at jeg er skuffet over hr. Steffensens indlæg som ordfører for kristeligt folkeparti. Hr. Steffensen sagde, at der var gået inflation i at tale om fred. Nu har vi altid gået og troet, at kristeligt folkeparti var et gammeltestamentligt parti, men åbenbart har kristeligt folkeparti ikke annammet ordene i Esajas: »Deres sværd skal de smede til plovjern, deres spyd til vingårdsknive, folk skal ej løfte sværd mod folk, ej øve sig i våbenfærd mere«. Men det er desværre ikke kun Det gamle Testamente, de kristelige har brudt med, de ønsker heller ikke fred i Det nye Testaments forstand. Står der ikke i bjergprædikenen hos apostlen Matthæus: »Salige er de, som stifter fred«? Jeg er ked af, at kristeligt folkeparti ikke vil tage kristendommens budskab alvorligt, når det drejer sig om at tage medansvar for beslutninger her i folketinget, men kun når det drejer sig om at samle stemmer ved valget.

(Kort bemærkning).

Steen Folke (VS):

Jeg kan forstå, at debatten er ved at være afsluttet, og jeg vil godt i den anledning henvende mig til statsministeren, for jeg synes unægtelig, det er vigtigt at få forklaret, om og hvordan regeringen kan leve med den dagsorden, der forhåbentlig og formodentlig bliver vedtaget om et øjeblik.

Jeg må sige, at det er ubegribeligt for mig, hvis den borgerlige regering, med alt hvad den står for, kan acceptere vedtagelse af en dagsorden, som i praksis er et dolkestød mod den dobbeltbeslutning, som man har lagt så meget vægt på fortsat at opretholde og administrere.

Der er tale om, at det nu bliver pålagt regeringen at tage til NATO og tage klar afstand fra det operative element i dobbeltbeslutningen, nemlig opstillingen af de 572 atomraketter. Det er resultatet af denne debat, og jeg vil egentlig gerne bede statsministeren om at forklare, hvad han mener om det, hvordan han i givet fald kan tænke sig, at regeringen vil leve med at administrere en dagsorden med dette indhold.

[Steen Folke]

Jeg mærkede mig, at hr. Arne Christiansen har draget den konklusion, at socialdemokratiet med denne dagsorden reelt har sagt farvel til dobbeltbeslutningen. Jeg er helt enig med hr. Arne Christiansen, men i modsætning til ham glæder jeg mig over det. Jeg mener, det er et kæmperesultat af den debat, vi har haft. Det er langt det vigtigste, der sker i dag, uanset hvad der måtte ske senere, uanset udenrigsministerens skæbne på den ene eller den anden måde. Det resultat, der er nået med vedtagelsen af denne dagsorden, er en kolossal sejr for fredsbevægelsen. Det mener jeg der er grund til at være overordentlig tilfreds med.

(Kort bemærkning).

Bilgrav-Nielsen (RV):

Jeg afleverede for lidt siden til udenrigsministeren en rapport fra et underudvalg i NATO-parlamentarikerforsamlingen, hvoraf det fremgår, at man planlægger at udstationere neutronvåben til erstatning for de forældede atomvåben, der nu skal trækkes tilbage. Jeg vil godt have en kommentar til den henvendelse, jeg dermed har rettet til udenrigsministeren, og så vil jeg godt bede udenrigsministeren om også i sit svar at tage stilling til, om han mener, at den dagsorden, der nu er et flertal for, er udtryk for en tom demonstration.

Forsvarsministeren (Hans Engell):

Jeg skal sige til hr. Bilgrav-Nielsen, der stillede et spørgsmål til udenrigsministeren, at det er korrekt, som jeg bekræftede her i folketinget i går også, at USA har startet en produktion af neutronvåben, men der indgår intet, heller ikke efter forsvarsministrenes møde i Montebello i Canada, om en deployering i Europa. Den tidligere regering udtalte sig, dengang spørgsmålet var aktuelt for USAs vedkommende, kritisk om neutronvåbenspørgsmålet, og i går i spørgetiden tilsluttede jeg mig de udtalelser, som fremkom fra den daværende udenrigsminister.

Lad mig så også sige til hr. Lasse Budtz, der var inde på dette spørgsmål om neutronvåbnene, at regeringen fastholder sit hidtidige kernevåbenforbehold for så vidt angår Danmark og stationering her i landet, og det fik vi jo også gentaget under den debat, der

blev ført her i folketinget den 10. november, hvor der var enighed på dette område.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg vil sige til hr. Bilgrav-Nielsen, at hvis den pågældende dagsorden bliver vedtaget og regeringen vælger at skulle leve med den, skal jeg selvsagt gøre mit til, at det ikke bliver en tom demonstration.

(Kort bemærkning).

Steen Folke (VS):

Jeg synes da oprigtig talt, det er interessant med dette »hvis«, hr. udenrigsminister. Udenrigsministeren plejer jo ikke at være usikker, når han udtaler sig, og statsministeren for den sags skyld heller ikke. Jeg synes, det er meget tankevækkende, at det åbenbart er så svært at få statsministeren til at tage ordet. Jeg er sikker på, at der er mange, der vil være interesseret i at høre, hvordan regeringen reagerer på den dagsorden, der bliver vedtaget om et øjeblik.

Ved andre lejligheder er statsministeren sprunget på talerstolen og har undertiden tidligt i debatten sagt, at den og den dagsorden kan man ikke leve med osv. Nu bliver der vedtaget en dagsorden her, som er langt skarpere, langt mere direkte imod NATO-politikken end noget, der tidligere er præsteret. Der er faktisk ingen sammenligning. Og så sidder statsministeren stille ved sit bord her på forreste række og ser ikke ud til at have særlig lyst til at komme op på talerstolen og fortælle os alle sammen, hvad regeringen agter at gøre. Jeg synes, det ville være interessant at få det oplyst, men nu vel, hvis ikke vi kan, er der jo ikke noget at gøre ved det, så må det vise sig bagefter.

For at understrege det synspunkt, at der i det væsentlige og først og fremmest i det operative afsnit er overensstemmelse mellem socialdemokratiets dagsorden og den dagsorden, jeg har foreslået på SFs og VS' vegne, skal jeg på socialistisk folkepartis og venstre-socialisternes vegne tage det af hr. Gert Petersen og mig stillede dagsordensforslag tilbage. Vi har allerede sagt, at vi gerne stemmer for den socialdemokratiske dagsorden.

Formanden:

Det af Gert Petersen (SF) og Steen Folke (VS) fremsatte forslag om motiveret dagsor-

[Formanden]

den er taget tilbage. Ønsker nogen at optage det? (Ophold). Da det ikke er tilfældet, er det bortfaldet.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden af Lasse Budtz (S) (se foran)

vedtoges med 87 stemmer (S, SF, RV og VS) mod 75 (KF, V, CD, FP, KrF, Barsøe-Carnfeldt (UP), Askjær Jørgensen (UP), Tang Sørensen (UP) og Thorndahl (UP)); 1 (Robert Pedersen (S)), stemte hverken for eller imod.

Hermed var følgende forslag bortfaldet:

Forslag om motiveret dagsorden af Aren-toft (FP) (se foran).

Følgende forslag var taget tilbage og bortfaldet:

Forslag om motiveret dagsorden af Gert Petersen (SF) og Steen Folke (VS) (se foran).

Hermed sluttede forespørgslen.

Den næste sag på dagsordenen var:

2) Forespørgsel nr. F 8:

Forespørgsel til udenrigsministeren:

»Hvad kan udenrigsministeren oplyse om Danmarks stemmeafgivning i FN vedrørende resolutionsforslagene L 3 og L 43 og om den parlamentariske baggrund for denne stemmeafgivning?«

Af Gert Petersen (SF) og Steen Folke (VS).

(Forespørgslen anmeldt 24/11 83. Fremme af forespørgslen vedtaget 29/11 83).

Begrundelse

Gert Petersen (SF):

Ved afstemningen i FNs generalforsamlings 1. komité for nylig afholdt Danmark sig fra at stemme, da to resolutioner var til afstemning. De går derovre under navnet L 3 og L 43. L 3 var foreslået af Rumænien og gik ud på, at forhandlingerne om mellemdistanceraketterne i Europa skal forlænges, og at der ikke må udstationeres nye raketter, men tværtimod bør ske en reduktion, mens der forhandles. L 43 var foreslået af bl.a.

Sverige og Mexico og rummede en opfordring til supermagterne om at fastfryse deres nuværende atomare bevæbning, mens der forhandles om reduktioner.

Den danske stemmeafgivning var klart i strid med ønsket hos et flertal i folketinget. Det vidste regeringen fra drøftelserne i FN-delegationen. Det blev bekræftet under et møde i det udenrigspolitiske nævn. Regeringen handlede således i strid med folketingets flertal. Det er måske dens juridiske ret i udenrigspolitiske spørgsmål, så længe folketinget ikke formelt har givet regeringen andet direktiv, men det er parlamentarisk aldeles uforsvarligt.

Regeringen indkaldte oven i købet først til nævnsmøde, da det møde begyndte i De Forenede Nationer, hvor afstemningerne skulle foretages. En så sen indkaldelse er formentlig i strid med § 2 i lov om det udenrigspolitiske nævn. Men regeringen har ikke alene handlet parlamentarisk uforsvarligt og formentlig i strid med gældende lov, den har også handlet i strid med folketingets vedtagelse af 26. maj, som blev skærpet den 3. november. Den 26. maj tilkendegav folketinget støtte til ideen om fastfrysning og til tanken om forlængelse af INF-forhandlingerne og afkald på udstationeringer, mens der forhandles. Det havde været naturligt, at regeringen havde stemt for de to resolutioner.

Men endnu vigtigere er det naturligvis, at Danmarks holdning i FN nu ændres i overensstemmelse med folketingets vedtagelser. Danmark må stemme for de to resolutioner, når de kommer til endelig afgørelse i plenarforsamlingen i FN. Vi må lægge vort lod i vægtskålen for et totalt stop for yderligere produktion, udstationering og afprøvning af atomvåben og af deres fremføringsmidler og for en forlængelse af forhandlingerne om de europæiske mellemdistancevåben, uden at der sker udstationeringer, mens der forhandles. Det sidste betyder selvsagt, at de udstationeringer, som nu finder sted i Vest og muligvis også i Øst, må ophæves. En sådan dansk holdning i FN er i overensstemmelse med folketingets erklærede vilje, og det er en indsats af denne art, der er brug for, hvis marchen mod kollektivt selvmord skal bremses.

Besvarelse